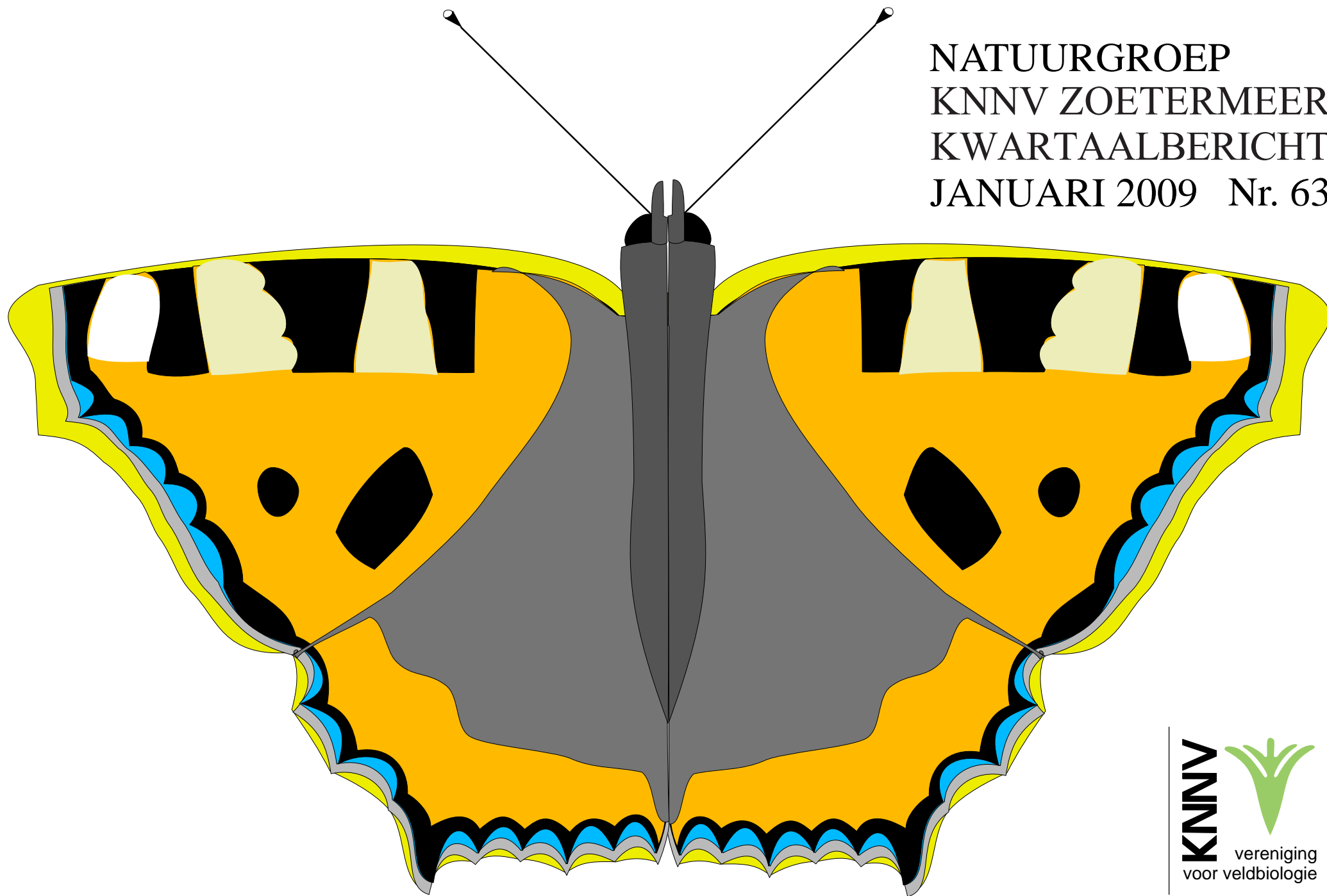


NATUURGROEP
KNNV ZOETERMEER
KWARTAALBERICHT
JANUARI 2009 Nr. 63



KNNV ZOETERMEER

zoetermeer@knnv.nl

www.knnv.nl/zoetermeer

KWARTAALBERICHT Nr.63

januari 2009

INHOUD

1	VAN DE REDACTIE.....	3
2	BESTUURSVERGADERING KNNV ZOETERMEER	4
3	NIEUWJAARSBIJENKOMST VWG, IVN, KNNV ZOETERMEER	6
4	IN MEMORIAM GERRIT PELKMAN	7
5	PADDENSTOELENEXCURSIE O.L.V. VAN PETER VAN WELY.....	7
	BERICHTEN UIT DE PLANTENWERK GROEP.....	9
6	IN 2009 BESTAAT DE PLANTENWERK GROEP 15 JAAR.	9
7	HET WESTER PARK OP ZATERDAG 13 SEPTEMBER 2008	9
8	ENKELE OPVALLENDE PLANTENSOORTEN UIT OOSTERHEEM	10
9	EEN TERUGBLIK OP HET PLANTENSEIZOEN 2008.....	11
10	INTERESSANTE BOTANISCHE VONDSTEN VAN HET DERDE KWARTAAL ...	12
	GEZIEN IN ZOETERMEER.....	14
11	UIT HET VOGELDAGBOEK VAN ADRI DE GROOT	14
12	HET VLINDERSEIZOEN 2008.....	17
13	BEDEGUAARGAL EN EEN RUPS VAN DE WITVLAKVLINDER	19
14	KINGSIZE BRAAKBAL	20
15	UIT DE PADDENSTOELENWERK GROEP	20
16	NATUUROBSERVATIES UIT MEERZICHT: HET IS PRIJS.....	22
	BUITEN DE VERENIGING.....	23
17	HERINTRODUCTIE VAN PLANTEN.....	23
18	FLOWER-POWER IN ZOETERMEER	24
19	2009 WORDT JAAR VAN	25
20	INFORMATIEBIJENKOMST GEMEENTELIJKE VISIE STADSECOLOGIE	25
21	EEN VOLWAARDIGE NATUURGIDSENCURSUS	26
22	ZOETERMEER WINT STADSVOGELPRIJS 2008	27
23	HOE FIT IS DARWIN?.....	28

24	NIET ZEUREN	30
25	NATUUR EN MILIEUAGENDA ZOETERMEER.....	31
26	NAMEN.....	33
27	IK WIL OOK LID WORDEN.....	33
28	STREEPLIJSTEN EN LOSSE WAARNEMINGEN 2008.....	34
29	INDEX (EXCLUSIEF STREEPLIJSTEN).....	42

Ook in Zoetermeer schrijft de natuur geschiedenis.
Zij zoekt haar journalisten, want zij bestaat slechts bij de gratie van wie haar ziet.



Doe 1x per 2 à 3 weken 2 uurtjes mee met de plantenwerkgroep.

Goeie sfeer, boeiend, leerzaam, nuttig.

Informatie:

Joke de Ridder tel. 079-3616973

1 VAN DE REDACTIE



Fig. 1 De redactie van het kwartaalbericht wenst al zijn lezers een natuurrijk 2009 toe met veel mooie waarnemingen.

Zoetermeer heeft de nationale stadsvogelprijs 2008 gewonnen met het actieprogramma "Vinexvogels" (zie ook blz. 27)!

Zo'n landelijke prijs is een mooi succes waar we de gemeente, woningbouwvereniging Vestia en de Vogelwerkgroep Zoetermeer van harte geluk mee wensen!

"Vinexvogels" stelt zich ten doel het aantal broedvogels in Oosterheem omhoog te brengen naar 50 soorten. Kijkend naar wat in een doorsnee Zoetermeerse wijk haalbaar is, zou dat met extra inspanning ook in Oosterheem mogelijk moeten zijn.

De bestaande wijken vormen het referentiekader. Het is dus ook een blijk van erkenning voor een gemeente die landelijk bekendheid geniet om zijn natuur- en vogelrijk groen in de bestaande wijken.

In Oosterheem hebben we van alles uit de kast moeten halen om de vogels te verleiden er te gaan wonen. Dat dat laatste gebeurt is trouwens een uitdrukkelijke wens van de nieuwe bewoners die teleurgesteld waren over de vogelwoestijn die zij rond hun net opgeleverde woning aantreffen. In de jaren van de grote groei was veel en natuurlijk groen in de mode, het liefst tot aan de voordeur. De organische stedenbouwkundige patronen die in die tijd ontstonden leenden zich daar ook prima voor. Goeroes als Zonderwijk, Leroy en Mostert trokken met deze boodschap door het land en deden ook Zoetermeer aan waar zij indertijd een welwillend oor aantreffen. Het was de tijd dat Meerzicht, Buytenwegh en Seghwaert gebouwd werden. Nu spreekt men (eerst spottend, later ook liefkozend) over bloemkoolwijken: wijken waar wijk- en buurtwegen spontaan in woonefjes en op groene pleintjes eindigen.

In de jaren '80 veranderden de stedenbouwkundige inzichten en ontstonden strakke wijken met doorgaande wegen, singels en bomenrijen. Oud Noordhove en Rokkeveen zijn het Zoetermeerse resultaat van deze nieuwere opvattingen. Het groen dat daarbij paste was strakker van opzet en daardoor rationeler (goedkoper) te beheren. De vakbekwame hovenier (wat een prachtig woord overigens!) werd groenbeheerder en op het groenbeheer werd jaarlijks stevig bezuinigd. De wijktuinlieden met hun bakfietsen, die gewend waren maatwerk te leveren, verdwenen langzaam uit het straatbeeld.

Toen eind jaren '90 Oosterheem ontworpen werd was het idee dat deze wijk, met het Bentwoud naast de deur met wel wat minder wijkgroen toe kon dan wat gebruikelijk was. Gezien de inmiddels ontstane gewoonte om het groenbeheer volledig uit te besteden aan aannemers diende het groen simpel te beheren te zijn. In de praktijk kwam dat neer op heel veel gras met hier en daar wat boompjes. Al eerder waren beplantingstypen met struiken in de ban gedaan vanwege hun sociale veiligheidseffecten. En zo ontstond de eerste vrijwel struikloze wijk van Zoetermeer. De kwaliteit van deze wijk moet vooral gezocht worden in een zeer hoog 'duurzaam bouwen' gehalte. Hoewel een aantal van die woningen, vol met technisch vernuft voorzien waren van ingemetselde nestkasten was de verwachting dat stadsvogels in deze wijk weinig te zoeken zouden hebben. Het ontbrak simpelweg aan voedsel en veiligheid. Het gevolg: een actieprogramma om daar alsnog wat aan te gaan doen heeft landelijke aandacht getrokken en de stadsvogelprijs 2008 opgeleverd. Aan de ene kant een bekroning op de geleverde inspanning die inhaakt op de wensen van bewoners, aan de andere kant ook een leerzame ervaring voor een gemeente met een natuurlijke identiteit.

Als uit dit alles wel iets duidelijk is geworden is dat wel dat bij het ontwikkelen van een nieuwe woonwijk met alle toekomstige bewoners rekening moet worden gehouden. Een grote verzameling duurzame woningen maakt nog geen leefbare wijk. Een leuk detail in dit verband: in Engeland geldt het aantal broedvogels in een wijk als één van de factoren waarmee de leefbaarheid van die wijk wordt aangeduid!

Waarnemingen van stadsvogels kunt u tot eind 2009 kwijt op de website van de gemeente:
www.zoetermeer.nl/stadsvogels

2 Bestuursvergadering KNNV Zoetermeer

Op 25 november 2008

Lodewijk van Duuren

Aanwezig: Annet de Jong (voorzitter), Tilly Kester (vice-voorzitter), Lodewijk van Duuren (secretaris), Henk Lubberding, Taeke de Jong, Fred Reeder en Wouter Balster. Afwezig Hans Bieze.

Het verslag van de vorige vergadering, 6 januari 2008 fungeerde als agenda. De opbouw is dus hetzelfde. Besluiten zijn cursief gedrukt achter de agenda punten.

1. Contactpersonen, binnenkomende post
 - *Tilly Kester zal de KNNV afd. Zoetermeer weer vertegenwoordigen in de overleggroep Natuur- en milieuverenigingen met de gemeente en relevante post doorsturen.*
 - *Zij beheert het officiële mailadres zoetermeer@knnv.nl, selecteert de mails die daarop binnenkomen en stuurt ze naar het belanghebbende bestuurslid of de redactie van het kwartaalblad.*
 - *Hetzelfde geldt voor de mails die bij Lodewijk van Duuren als secretaris binnen komen. Tevens geeft hij aan van welke acties naar aanleiding van binnengekomen post ondernomen zijn.*
 - *Kopij voor het Kwartaalblad kan meteen naar Johan Vos johan@vosdenhartog.demon.nl of Taeke de Jong t.m.dejong@tudelft.nl.*
2. Actuele ledenlijst, mailings
 - *Hans Bieze onderhoudt het contact met de landelijke KNNV, bestelt daar KNNV-boeken en krijgt nieuwe leden door van het landelijke secretariaat.*
 - *De secretaris houdt de lijst met leden actueel. Iedereen die wijzigingen op de lijst doorkrijgt wordt verzocht deze door te geven aan de secretaris. De secretaris vergelijkt de verzendlijst van Tilly Kester met de lijst van de secretaris.*
 - *Lodewijk van Duuren zal de bijgewerkte ledenlijst aan alle bestuursleden toezenden.*
 - *Taeke de Jong verzorgt het drukken van het Kwartaalblad.*
 - *Hans Bieze, haalt ze op, verzendt ze per post, of verdeelt ze over de bezorgers. De adressen hebben een nummer in verschillende tientallen per wijk.*
 - *Bezorgers van het Kwartaalblad:
Ben Starink bezorgt 1 t/m 9 (Dorp/Driemanspolder)
Fred Reeder de 10-tallen (Meerzicht)
Taeke en Ellen de Jong bezorgen de 20-tallen (Buitenwegh) en de 60-tallen (Rokkeveen)
Hans Bieze de 30-tallen (de Leijens) en de distributie naar de "bezorgers".
Tilly Kester de 40-tallen (Segwaert)
Annet de Jong de 50-tallen (Noordhove, Benthuizen en Oosterheem)*
 - *Naar bevriende verenigingen en personen en de landelijke KNNV worden exemplaren per post gestuurd. De KNNV-afdeling de Bollenstreek wordt aan die lijst toegevoegd. Wij ontvangen zelf de kwartaalbladen van Bomen Overleven en de KNNV-afdelingen Delft en De Bollenstreek. Deze gaan naar Johan Vos, die ze doorgeeft aan Tilly Kester.*
3. Kwartaalbericht
 - *Johan Vos verzamelt en redigeert het grootste deel van de kopij*
 - *Taeke de Jong en Johan Vos maken het blad op en voeren de eindredactie*
 - *Doordat in de natuur- en milieu-agenda alle Zoetermeerse natuurverenigingen worden vermeld geven we aan, dat we hun activiteiten waarderen en die dus niet zelf organiseren.*
 - *De index kost veel tijd, maar dit maakt de Kwartaalbladen toegankelijk. Wim de Liefde heeft een programma ontwikkeld waardoor elke nieuwe index aan een totaalijst kan worden toegevoegd en doublures worden samengevoegd. Fred Reeder zal Wim vragen deze totaalijst op het web te plaatsen of hem telkens naar Taeke te mailen om hem toe te voegen op de gelinkte TU-lijst.*
 - *De opmaak en integratie van de streeplijst-gegevens in één publiceerbare lijst (zie pag. 34) kost veel tijd, maar is ons kroonjuweel.*
 - *Het drukken van de etiketten wordt verzorgd door Tilly Kester.*

- *De KNNV-boeken die voor verkoop in voorraad zijn worden in het volgende Kwartaalbericht aangekondigd en kunnen besteld worden bij beirawa@planet.nl. Annet de Jong maakt de aankondiging. Hans Bieze maakt voor het volgende Kwartaalbericht een advertentietekst voor de KNNV-boeken die via hem met korting besteld kunnen worden. Weinig KNNV-leden kennen die mogelijkheid en het is een welkome aanvulling op de balans.*
4. Financiën boekjaar 2007, begroting 2008 en de kascommissie.
- *In verband met afwezigheid van Hans Bieze is dit punt maar kort aan de orde geweest.*
 - *Fred Jansen en Johan Vos zitten in de kascommissie. Johan Vos zit voor het tweede jaar in deze commissie en zal bij de volgende ALV moeten aftreden. Fred en Johan nemen contact op met Hans Bieze voor controle van de financiën.*
 - *Voor volgende ALV moet nasluiten van de boeken op 1 januari 2009 met Hans Bieze een financieel verslag en begroting worden vastgesteld.*
5. Communicatie
- *De communicatie met andere natuurverenigingen in Zoetermeer wordt voldoende gewaarborgd door een gezamenlijke Nieuwjaarsreceptie en gezamenlijke lezingen, en het verwijzen naar activiteiten van andere verenigingen in ons blad. De nieuwjaarsreceptie vindt op donderdag 8 januari 2009 plaats.*
 - *De plantenwerkgroep geeft een powerpoint-presentatie over 20 jaarplanten inventariseren tijdens deze receptie.*
 - *Arno van Berge Henegouwen wil in februari 2009 weer een lezing houden voor gezamenlijke natuurverenigingen. In verband met het Darwinjaar is het onderwerp Darwin. Annet vraagt aan Johan waar en wanneer de lezing precies plaats vindt.*
 - *De incidentele communicatie met de eigen leden buiten het Kwartaalblad wordt verbeterd door de lijst met emailadressen te completeren. Annet en Tilly vullen de lijst aan. In de brief van de Penningmeester komt het verzoek te staan: "Zou je in de toelichting op de overschrijving een eigen emailadres willen vermelden? In dat geval houden wij ons het recht voor dit in het Kwartaalblad op te nemen en te gebruiken voor tussentijdse berichten aan de leden."*
6. Beheer afdelingswebsite. www.knnv.nl/zoetermeer/
- *Hulde voor het functioneren!*
 - *Webmaster Fred Reeder, redactie Fred Reeder, Wim de Liefde, Tilly Kester*
 - *Alleen Zoetermeers materiaal*
 - *Fred vraagt Wim naar de disclaimer.*
 - *Taeke de Jong zet alle kwartaalbladen op het web via zijn eigen TU-server. Zij zijn aan de KNNV-website gelinkt. Voor de index zie punt 3.*
 - *Taeke de Jong zet alle foto's van het kwartaalblad op een CD voor Fred Reeder die deze voor de website kan gebruiken*
7. Waarnemingenbestand en wat we er mee willen
- *Al onze gegevens mogen met bronvermelding gebruikt worden.*
 - *Commercieel gebruik met bronvermelding wordt niet uitgesloten, al wordt een donatie op prijs gesteld. Er zijn immers schrijnende voorbeelden van beschermd materiaal dat door die bescherming nooit gebruikt is.*
 - *De KNNV bepleit institutioneel gebruik bij de toepassing van de Flora- en Faunawet. De tellingen en de gemakkelijk toegankelijke totaal-index op de kwartaalbladen kunnen van belang zijn.*
 - *Dat gebruik kan gestimuleerd worden bij gemeentelijke opdrachtverlening (Johan Vos)*
 - *De plantenwerkgroep gaat ondanks vertrek van een van de leden door met inventariseren.*
8. Afvaardiging landelijke verplichtingen, wie gaat waar naar toe in 2008 ?
- *Vertegenwoordigende vergadering
1 x per jaar: Johan Vos*
 - *Gewest West
4 x per jaar: Annet de Jong (de afgelopen periode is er geen bijeenkomst van Gewest West geweest.*
9. Excursies
- *Komend jaar (2009) is het plan om weer twee excursies te organiseren.*
 - *In de komende ledenvergadering zal gepolst worden waar de belangstelling naar uit gaat.*
 - *De mogelijkheid bestaat ook voor een tuinexcursie. Plannen moeten nog uitgewerkt worden.*
 - *Voor aankondigingen wellicht contact opnemen met Rob Wiewel tel. 079-3413905 onder vermelding van het contact met Taeke. Doorgeven aan Tilly i.v.m. Natuur- en milieu-agenda (zie pag. 31).*

10. Samenwerking met de zusterorganisaties
 - *Het bestuur acht samenwerking op 6 punten belangrijk: de Nieuwjaarsreceptie, lezingen, excursies, een gemeenschappelijke Natuur en Milieu-agenda, het internet en natuurbescherming.*
 - *In natuurbescherming is onze afdeling niet actief, maar stelt al haar waarnemingen daartoe beschikbaar. Zij is ook bereid op aanvraag voor actuele zaken materiaal te verzamelen en eigen materiaal te ordenen als zij daarvoor vrijwilligers kan vinden.*
 - *De gemeente studeert op plannen om het Westpunt in het Westerpark op te knappen. Wij steunen een opknopbeurt maar wachter verder gewoon af wat de gemeente gaat doen. Voor bemanning van het Westpunt is de natuurgroep te klein.*
11. Natuurfilm Zoetermeer
 - *Helaas hebben Siemens en Weleda negatief gereageerd op ons verzoek om een bijdrage aan de kosten van de film.*
 - *De gezamenlijke Zoetermeerse woningbouwverenigingen hebben nog niets laten horen. Lodewijk zal bij Mirjam van Dijk van de Goede Woning navragen hoe de vlag erbij staat.*
 - *Uit de vergadering kwam de suggestie ook bij het Hoogheemraadschap van Rijnland een balletje op te gooien [Dat is inmiddels gebeurd en er is een bericht van ontvangst teruggestuurd. Johan Vos heeft de suggestie gedaan ook het Hoogheemraadschap van Schieland te benaderen, ook dat is inmiddels gebeurd]*
 - *Een andere suggestie was om intratuin Zoetermeer om subsidie te vragen; ons aanbod recht van vertoning van film voor Intratuin. D secretaris zal een brief met bijlagen doen uitgaan.*
12. Rondvraag en sluiting
 - *Taeke de Jong en Henk Lubberding komen 5 januari 2009 naar Theo Thijssenhove om secretaris en Henk in te wijden in het geautomatiseerde systeem van adreslijst en uitzenden van brieven..*
 - *De volgende ALV is gepland op 5 februari 2008 Theo Thijssenhove 25 Zoetermeer, maar dit kan nog veranderen.*

3 Nieuwjaarsbijeenkomst VWG, IVN, KNNV Zoetermeer

Annet de Jong

Beste natuurliefhebbers, allereerst een natuurrijk, gezond, natuurlijk en kleurrijk nieuwjaar gewenst!



De Vogelwerkgroep, het IVN en de KNNV hebben wederom het gezamenlijk initiatief genomen voor een informele nieuwjaarsbijeenkomst. Tijdens deze bijeenkomst staat het bijpraten, het uitwisselen van goede voornemens en genieten van een hapje en drankje centraal. Maar tussendoor zul je worden uitgedaagd tot nadere kennismaking!

Het is ons een genoegen je namens de besturen van de Vogelwerkgroep Zoetermeer, de IVN afdeling Zoetermeer e.o. en de KNNV afdeling Zoetermeer uit te nodigen voor de nieuwjaarsbijeenkomst op **Donderdagvond 8 januari 2009 van 20.00 tot 22.00 uur in het leslokaal van de stadsboerderij Het Buitenbeest, Voorweg 93.**

Wij kijken er naar uit en hopen jullie allen te ontmoeten!

Voor meer informatie kun je terecht bij:

Hanneke Hoogvliet, tel. (079) 3163631, hoogvliet@wanadoo.nl

Annet de Jong, tel. (079) 3422924, beirawa@planet.nl

Agnes v/d Linden, tel. (079) 3167818, avdlinden@proconnect.nl

4 In memoriam Gerrit Pelkman

Annet de Jong

Op maandagavond 13 oktober 2008 is Gerrit Pelkman overleden. Hij was secretaris van het IVN, afdeling Zoetermeer. Hij is 62 jaar geworden. Gerrit laat zijn vrouw, twee dochters, een schoonzoon en een pasgeboren kleindochter achter. Kleindochter Daphne is kerngezond, vijf weken te vroeg en twee dagen voor zijn overlijden ter wereld gekomen.

Wij kennen Gerrit als trouwe vertegenwoordiger van het IVN op vergaderingen van de Gemeente met de Natuur- en milieu verenigingen en de laatste jaren ook vanwege zijn onderzoek aan “geriefhoutbosjes”. Aan de KNNV had hij gevraagd of wij hem wilden helpen bij het inventariseren van de plantengroei in deze unieke stukjes natuur in het omringende agrarisch landschap. Ook dit jaar stond er, op verzoek van Gerrit een inventarisatie van de plantengroei in het Noord-Aagebied in Zoeterwoude op het programma. Helaas is het er niet meer van gekomen.

Namens de KNNV ben ik naar de begrafenis geweest die op zaterdagmorgen 18 oktober op de Algemene Begraafplaats aan de Buitenparklaan 1 plaatsvond. Met een rouwboekje heb ik namens de vereniging onze deelneming betuigd.

Tijdens de rouwplechtigheid belichtten verschillende sprekers het leven van Gerrit. Gerrit was de oprichter van Stichting VrijWilg en hij heeft zich ingezet om dit initiatief samen te laten gaan met het IVN. Hij was muzikliefhebber en speelde graag blokfluit. Tijdens het luisteren naar muziek werden foto's getoond, de meeste door hem zelf gemaakt. Veel van deze foto's lieten zijn geliefde omgeving zien, de polders van Zuid-Holland.

Gerrit heeft de natuurgidsen-cursus van het IVN in juni van dit jaar afgerond om officieel excursies te mogen geven. Helaas was hij er deze zomer al slecht aan toe. Ook bleek Gerrit een fanatieke loper te zijn bij ILION. De marathon van Rotterdam werd in 2000 door hem gelopen en die van Terschelling in 2005.

Op zijn rouwkaart stond: “Mijn leven werd in de loop der jaren steeds mooier en prettiger”. Helaas heeft Gerrit door een kortstondige en slopende ziekte hier kort van kunnen genieten. Hij heeft de ongelijke strijd moeten opgeven.

Bijzonder vond ik dat Gerrit niet in een kist begraven wilde worden. De spreker vertelde dat aan zijn wens: “laat het stof snel tot stof wederkeren” op deze manier gehoor werd gegeven. Gerrit wilde het milieu zo min mogelijk belasten.

Rest mij de familie van Gerrit heel veel sterkte toe te wensen bij het verwerken van dit grote verlies.

5 Paddenstoelenexcursie o.l.v. van Peter van Wely

Lodewijk van Duuren

Op 19 oktober 2008 vierde de “Nederlandse Mycologische Vereniging” haar honderd jarig bestaan en diezelfde dag leidde Peter van Wely een groep van ongeveer 30 personen rond in het Westerpark. Het hoofdthema van deze rondleiding was de paddenstoelenflora van het Westerpark in Zoetermeer.



Fig. 2 *Platte tonderzwam*



Fig. 3 *Vuurmelkzwam*



Fig. 4 *Grote viltinktzwam*

Johan Vos

Tijdens de excursie is een klein deel van het park intensief onderzocht op paddenstoelen. Het betrof het gedeelte vanaf het Westpunt richting Zonnenberg na het bruggetje aan de rechterzijde. Opvallend was het grote aantal houtbewonende parasitaire en saprofytische soorten en het geringe aantal bodembewonende

soorten. Slechts 1 mycorrhizavormende soort is gevonden, het is de vuurmelkzwam die in symbiose leeft met de hazelaar. Oorzaak van dit geringe voorkomen is waarschijnlijk de grote droogte in de maand september.

Tijdens de excursie is er geen enkele soort boleet gevonden; voor deze groep soorten moet men eerder in het jaar op pad. In totaal zijn 27 soorten paddenstoelen gevonden, waarvan er twee (franjehoed en een bekerzwam) niet tot op soortniveau gedetermineerd konden worden. Alle soorten zijn zogenaamde macropaddestoelen, dit zijn soorten waarvan de vruchtlichamen goed waargenomen konden worden. Een soort behoort tot de micro's, de inktvlekkenzwam op esdoorn. Deze is echter wel gemakkelijk te herkennen aan de karakteristieke zwarte vlekken op het blad.

Nederlandse naam

helmycena
 dennenvlamhoed
 franjehoed
 bundelmycena
 platte tonderzwam
 rookzwam
 zwerminktzwam
 gewone glimmerinktzwam
 week oorzwammetje
 gewoon elfenbankje
 echt judasoor
 witte bultzwam
 reuzenzwam
 inktvlekkenzwam
 rondsporig oorzwammetje
 roodporiehoutzwam
 bekerzwam
 grote viltinktzwam
 gewone hertenzwam
 stobbenzwammetje
 zwavelzwam
 geringd breeksteeltje
 gewoon meniezwammetje
 vuurmelkzwam
 gewone fopzwam
 grijze buisjeszwam
 gewone zwavelkop
 gele trilzwam
 bloedweizwam

Wetenschappelijke naam

mycena galericulata
 gymnopilus sapineus
 psathyrella spec.
 mycena arcangeliana
 ganoderma lipsiense
 bjerkandera fumosa
 coprinus disseminatus
 coprinus micaceus
 crepidotus mollis
 trametes versicolor
 hirmeola auricula-judae
 trametes gibbosa
 meripilus giganteus
 rhytisma acerinum
 crepidotus cesatii
 daedaleopsis confragosa
 peziza spec.
 coprinus domesticus
 pluteus cervinus
 pholiota mutabilis
 laetiporus sulphureus
 conocybe arrheni
 nectria cinnabarina
 lactarius hortensis
 laccaria laccata
 bjerkandera adusta
 psilocybe fascicularis
 tremella mesenterica
 lycogala epidendrum

Fig. 5 Tabel met gevonden soorten

BERICHTEN UIT DE PLANTENWERK GROEP

6 In 2009 bestaat de plantenwerkgroep 15 jaar.

Johan Vos

In een speciale KNNV-bijeenkomst in de "Soete Aarde" werd op 15 maart 1994 de plantenwerkgroep opgericht. Zie ook kwartaalbericht nr. 4, blz. 5. Niet dat er daarvoor niets aan planten werd gedaan in Zoetermeer maar van een officiële werkgroep was tot op dat moment geen sprake. In de loop der jaren heeft de werkgroep tal van activiteiten ontplooid. Zonder compleet te willen zijn noem ik: het samenstellen van tentoonstellingen, het meedoen aan landelijke projecten (totaal- en AA-project), het organiseren van lezingen over tal van floristische onderwerpen (stadsflora van Amsterdam tot orchideeën in Zoetermeer), het organiseren van cursussen voor beginnende en meer gevorderde floristen, het opzetten en beheren van een databank voor planten- en paddenstoelenwaarnemingen, het bouwen aan en beheren van een website waarop de meest actuele verspreiding van de Zoetermeerse flora wordt bijgehouden en natuurlijk niet te vergeten de meest constante bezigheid door de jaren heen, de twee wekelijkse plantenzoektochten in Zoetermeer gedurende het groeiseizoen.

Dit blad heeft de resultaten van al deze activiteiten consequent geregistreerd en opmerkelijke floristische ontwikkelingen trouw gepubliceerd. Terugkijkend op de afgelopen 15 jaar kunnen we constateren dat de aard van onze activiteiten is verschoven. Onze kennisuitwisseling heeft zich voor een belangrijk deel gedigitaliseerd. Floristische kennis op panelen tentoongesteld wordt steeds vaker vervangen door powerpointachtige presentaties en het verwerven van nieuwe kennis door ter zake deskundige sprekers uit te nodigen gebeurt tegenwoordig via zoekmachines op internet.

En dan de toekomst:

We zijn voornemens om onze succesvol gebleken lopende activiteiten voort te zetten. Gebleken is dat een actueel floristisch databestand, gemakkelijk te raadplegen via internet, van onschatbare waarde is. Dit geldt zowel voor wetenschappelijk onderzoek t.a.v. klimaatsverandering en leefbaarheid, als voor de gemeente die verantwoordelijk is voor het beheer van de openbare ruimte en daarbij de Flora- en faunawet dient te respecteren.

Meer nog dan in het verleden zullen we onze activiteiten de komende jaren gaan richten op de verspreiding van beschermde en bedreigde plantensoorten in het stedelijk gebied van Zoetermeer.

En tenslotte:

We willen dit jubileumjaar niet geheel zonder ruchtbaarheid voorbij laten gaan. Momenteel wordt gewerkt aan plannen om gedurende 2009 een mooi overzicht van de Zoetermeerse flora te presenteren in de hal van het stadhuis. U heeft hier tijdens de nieuwjaarsreceptie van 8 januari al meer over kunnen horen. Het programma van de plantenwerkgroep voor 2009 zal zoals gebruikelijk in het vroege voorjaar bekend gemaakt worden en zowel op onze website als in dit blad gepubliceerd worden.

Rest mij nog om jullie te laten weten dat Evelien van den Berg heeft aangegeven te willen stoppen met het coördineren van de activiteiten van de plantenwerkgroep. Wij zijn haar veel dank verschuldigd voor haar trouwe inspanning gedurende vele jaren.

Bedankt Evelien! Joke de Ridder zal deze taak van haar overnemen.

7 Het Westerpark op zaterdag 13 september 2008

Joke de Ridder

We waren met 3 personen: Johan, Anke en ikzelf. Vanaf het bowlingcentrum hebben we de plantengroei in de meest noordelijke strook van het Westerpark bekeken. Het was droog, op een enkele spetter na, maar mijn schoenen en broek waren na afloop aardig nat geworden. Tja, als je van het pad afwijkt kun je beter laarzen aantrekken. We begonnen vlak na het terras al te puzzelen welke basterdwederik daar stond. Je kunt ze toch beter *bastaardwederik* noemen (in de flora staat dat ze bastaarden vormen), we kwamen er helaas niet goed uit! Gelukkig konden we de meeste planten wel benoemen. Op veel plekken was gemaaid. Helaas kon je daardoor niet goed zien of het klein of groot hoefblad opnieuw begon te groeien. Maar vlak langs het water was niet gemaaid en was alles gelukkig nog goed herkenbaar. Er stond o.a. wolfspoot, veel jonge elzen en vlieren, pitrus en gele lis.

Verderop vonden we heggenduizendknoop, met breed gevleugelde vruchten, zie het plaatje in de flora, Johan had deze soort nog niet eerder in het Westerpark gezien.

Toen we meer tussen de bomen gekomen waren zagen we brede wespenorchissen en een tongvaren die nu eens niet op een muurtje groeide maar gewoon op de bodem. In hetzelfde bosje groeiden ook mannetjesvarens. De viooltjes konden niet meer precies benoemd worden (maarts- of misschien wel donkersporig bosviooltje).

Verderop kwamen we bij meer open terrein, met lekker nat gras dus met daartussen groeiend: knooppkruid, grote kaardenbol, watermunt, gewone dotterbloem, grote lisdodde en zeegroene rus.

We hebben ook heel wat wikkesoorten gevonden, eerst de vogelwikke, met een trosje bloemen, toen de ringelwikke en de 4-zadige wikke (de laatste inderdaad met 4 zaden in de peul) en later nog de heggewikke (zie Fig. 6 ook deze in Zoetermeer zeldzame soort was nooit eerder in het Westerpark aangetroffen).

We liepen terug over de weg en later langs het spoor waar we nog steeds nieuwe soorten ontdekten, waaronder de geelrode naaldaar (zie Fig. 7) en de waterpeper. De laatste met een lange dunne bloeiaar en gegolfde bladranden en een erg scherpe smaak! Gelukkig waren we toen al weer bijna bij de koffie. We hadden 111 soorten gevonden, geen slechte score voor het eind van het groeiseizoen toch?



Fig. 6 Heggewikke

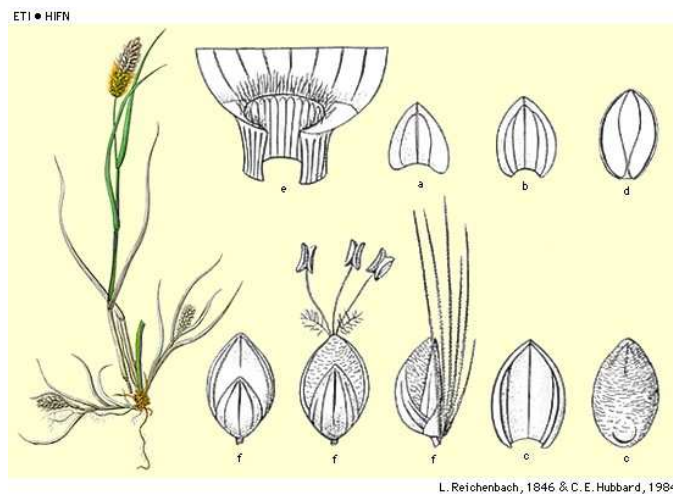


Fig. 7 Geelrode naaldaar

8 Enkele opvallende plantensoorten uit Oosterheem

Tilly Kester

Op woensdag 29 oktober ging ik naar Oosterheem om foto's te maken van het terrein waar de nieuwe stadsboerderij gebouwd wordt. Daarna heb ik nog even de plekken gecontroleerd waar ik vorig jaar schaafstro en bleek cypergras gevonden heb. Schaafstro stond er nog en leek zich verder uitgebreid te hebben. Het zag er naar uit dat het schaafstro, dat aan het water staat waarschijnlijk door het oprukkend riet verdrongen zal gaan worden.

Het eerste forse exemplaar van bleek cypergras werd vorig jaar waargenomen op het binnenterrein van het wijkje "de Groene Kreek". Dit jaar hebben we deze plant in het voorjaar tijdens een van onze plantensoektochten wederom aangetroffen. Nu echter was de plant verdwenen, waarschijnlijk weg gewied door bewoners van de Groene Kreek die het ecologisch ingerichte binnenterrein zelf in beheer hebben. Al verder fietsend viel mijn oog op een forse bloeiende kruisbloemige. Aan de hand van foto's bleek dat het een gigantisch grote gewone steenraket was. Op een braakliggend terrein in de buurt viel mijn oog op een andere geelbloeiende plant. Die had wel iets weg van tandzaad. Thuis de bloemhoofdje uit elkaar geplukt en uiteindelijk aan de hand van de Heukels' flora en foto's op internet kwam ik op gingellikruid wat later bevestigd werd (zie ook blz. 12).

Automatisch kijk je dan een beetje verder rond en ineens zag ik bleek cypergras staan, de derde vondst van deze soort in Zoetermeer! Al zoekend en tellend kwam ik uiteindelijk op ruim 15 planten uit. De planten

stonden deels in het water, aan beide zijden van de weg. Waarschijnlijk staan er meer maar ik had geen laarzen aan en het was nogal nat. Bleek cypergras is een zich in Nederland spectaculair uitbreidende soort die zijn natuurlijk verspreidingsgebied heeft in het (zuid)westen van de VS. Dit jaar is de soort al van 60 groeiplaatsen bekend. (Floron Nieuws, dec. 2008)
 In 2009 zal ik deze plekken blijven volgen, zolang men nog niet met de bouw begonnen is.

9 Een terugblik op het plantenseizoen 2008

Wim de Liefde en Johan Vos

De plantenwerkgroep heeft in 2008 1436 waarnemingen gedaan van 356 soorten die inmiddels ook aan onze databank zijn toegevoegd. Deze bevat nu totaal 22961 waarnemingen. 10 soorten zijn "nieuw" voor Zoetermeer (zie Fig. 8) wat het totaal op 708 soorten brengt.

Volgnr	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Soortnr
698	hard zwenkgras	festuca brevipila	01402
699	moeraswederik	lysimachia thyrsoflora	00783
700	kransgras	polypogon viridis	05456
701	grote trosdravik	bromus racemosus subsp. commutatus	00156
702	rood cypergras	cyperus longus	05526
703	echte heemst	althaea officinalis	00043
704	klein fakkelgras	rostraria cristata	05435
705	stijf ijzerhard	verbena bonariensis	05447
706	karpatenklokje	campanula carpatica	05387
707	gingellikruid	guizotia abyssinica	01693

Fig. 8 De 10 nieuw geregistreerde soorten van 2008

1 soort (*lathraea clandestina* - paarse schubwortel) was al sinds 2003 bekend uit het Westerpark maar nog niet eerder officieel geregistreerd. Dat is nu wel gebeurd.

Commentaar: al jarenlang verandert het Zoetermeerse beeld van de soortenrijkste KM-hokken nauwelijks. Naarmate we meer tijd investeren lopen de aantallen soorten in alle hokken langzaam op. Zo heeft onze inspanning in Palenstein (30.57.35) en in het Westerpark (30.57.31) in 2008 ervoor gezorgd dat deze beide KM-hokken één positie in de top 10 zijn gestegen (zie Fig. 9).

2007	2008	Hoknummer	Aantal soorten	Aantal waarnemingen
1	1	30.57.34	394	1220
2	2	30.57.42	380	982
3	3	30.57.23	360	748
4	4	30.57.43	357	882
5	5	30.57.44	352	683
6	6	30.57.22	347	1616
8	7	30.57.31	337	1283
9	8	30.57.35	336	701
7	9	30.57.33	330	525
10	10	30.57.24	310	807

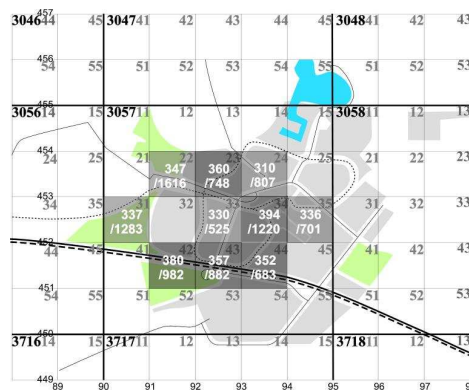


Fig. 9 De top 10 van soortenrijkste hokken t/m 2008

Bij het trekken van conclusies over de soortenrijkdom dient altijd de geleverde inspanning (aantal waarnemingen) betrokken te worden. In zijn algemeenheid geldt: hoe groter de geleverde inspanning, hoe meer soorten worden aangetroffen. Maar op een zeker moment gaat dat niet meer op en levert een nog grotere inspanning steeds minder vaak nieuwe soorten op. De verwachting voor een stedelijk gebied is echter dat de dynamiek ervoor zorgt dat het moment waarop geen nieuwe soorten meer worden aangetroffen nooit

zal worden bereikt. Zelfs één van de best onderzochte KM-hokken (30.57.34) heeft in 2008 12 nieuwe soorten opgeleverd! In deze KM² is 56% van de hele Zoetermeerse flora zoals die gedurende de afgelopen 15 jaar bekend geworden is, aangetroffen! Een interessante vraag is natuurlijk hoelang de soorten in de tijd gezien standhouden.

Een andere interessante vraag is in hoeverre de soorteninhoud van de verschillende KM²'s van elkaar verschilt. Om daar iets over te zeggen heb ik twee KM-hokken uit de top 10 waar een vergelijkbare inspanning is geleverd met elkaar vergeleken. Het gaat om het Westerparkhok (30.57.31) met 1220 en het meest stedelijke hok Centrum-Dorp (30.57.34) met 1283 waarnemingen. Twee gebieden die als we naar de topografische kaart van Zoetermeer kijken optimaal van elkaar verschillen.

Hok 30.57.31 (zie fig. Fig. 11) is een gebied dat helemaal bestaat uit (natuurlijk) groen en polderwater, aangevuld met een (fiets/voet)padenstructuur. Verder bevindt zich in dit gebied de natuurtuin en de schaapsweide. Hok 30.57.34 (zie fig. Fig. 12) is een gebied dat voor een belangrijk deel bestaat uit stedelijk gebied met veel verhard oppervlak (stadshart), water op weteringniveau (1,69 m – NAP), maar ook met historisch groen rond de oude dorpskern, aangevuld met hier en daar een tijdelijk braakliggend terrein.

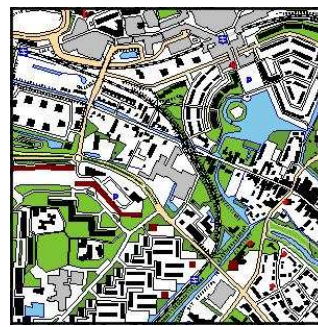
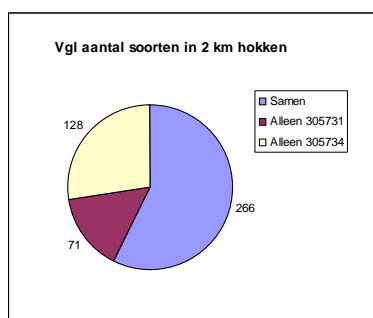


Fig. 10 De meeste soorten samen

Fig. 11 Km-hok 30.57.31

Fig. 12 Km-hok 30.57.34

Als we de soorteninhoud van beide gebieden bekijken blijkt dat de soorten van de beide KM²'s bij elkaar opgeteld 66% van het totaal aantal Zoetermeerse soorten (465 soorten) bevat. Van die 465 soorten komen er 266 (57%) in beide hokken voor. 71 soorten (15%) komt exclusief in het Westerpark (30.57.31) en 28% exclusief in Centrum-Dorp (30.57.34) voor (zie Fig. 10).

De relatie oppervlak – soortenaantallen op Zoetermeers grondgebied

Totaal in ca. 36 KM² **708** soorten (= 100%)

In twee optimaal verschillende KM² **465** soorten (= 66%)

In één rode (stenige) KM² 30.57.34 **394** (= 56%)

In één groene KM² 30.57.31 **337** (= 48%)

10 Interessante botanische vondsten van het derde kwartaal

Johan Vos

Een laat bloeiende hop (*humulus lupulus*)

Tijdens het wachten op de trein richting Gouda ontdekte ik aan het eind van het perron van station Zoetermeer een ruw behaarde liaan die prachtig in bloei stond. Daar het al 15 oktober was en ik zo laat in het seizoen eigenlijk geen bloeiende hop meer verwacht werd ik enigszins in verwarring gebracht. In de Ecologische Flora (deel 1, blz. 124) werd mijn vermoeden bevestigd. Mijn plant betrof een mannelijk exemplaar van de Hop.

Tongvaren (*asplenium scolopendrium*) in het Westerpark

Tongvarens kennen we in deze regionen eigenlijk alleen van vochtige muren. Het opwarmende klimaat wordt gezien als gunstige factor voor haar uitbreiding gedurende de laatste decennia. Met name steden profiteren daar optimaal van.

De vondst van zaterdag 13 september is spectaculair omdat het hier gaat om een terrestrisch groeiend exemplaar in het Westerpark. In de Ecologische Flora spreekt Eddy Weeda zelfs van "maar enkele plaatsen in Nederland waar deze plant op de grond groeit"! Van de ons omringende landen weten we dat tongvaren dikwijls op de grond groeit in loofbossen op kalkhoudende, vaak stenige grond.



Fig. 13 Hop, mannelijke plant



Fig. 14 Tongvaren in het Westerpark

Johan Vos

Gingellikruid (*guizotia abyssinica*) in Oosterheem

Het betreft hier de eerste Zoetermeerse waarneming van deze soort. De eerste aanblik doet je vermoeden dat je te maken hebt met een nieuwe tandzaadsoort (*bidens spec.*) maar de pappus met de karakteristieke stijve naalden bezet met stekelhaartjes ontbreekt. Gingellikruid is afkomstig uit Oost-Afrika en wordt gekweekt om zijn oliehoudende zaden die in vogelvoer verwerkt worden. De kans is vrij groot dat we de soort tot nu toe over het hoofd hebben gezien, temeer omdat Gingellikruid in onze contreien maar zelden in bloei komt. Dat geeft de foto van Tilly nog eens extra glans.



Fig. 15 Gingellikruid



Tilly Kester
Fig. 16 Gingellikruid Close-up

GEZIEN IN ZOETERMEER

11 Uit het Vogeldagboek van Adri de Groot

Maandag 29 september

In het Prielenbos 1 sperwer, 1 roepende waterral, 2 dodaarzen en 4 goudhaantjes.

Maandag 6 oktober

In het Prielenbos had een waterhoengezin vier kuikens. En toen drie, en toen twee... Het laatste kippie is zo groot gegroeid dat het intussen voor zichzelf kan zorgen.

Dinsdag 7 oktober

Het Zoetermeerse Buytenpark is een buitengewoon gebied. Het is geen aangelegd park in de klassieke betekenis van het woord, maar de natuur mocht op en rond grote afvalbergen (meer dan twintig meter hoog!) haar gang gaan. Een pluim voor het gemeentebestuur: door zeer beperkt in te grijpen, is een uniek park ontstaan.



Fig. 17 het laatste waterhoenkuiken, gefotografeerd op 27 september



Adri de Groot
Fig. 18 Tussen de grote groepen groenlingen en putters zaten vanmiddag ook kepen

Aan de rand van het Buytenpark zijn weliswaar - soms omstreden - activiteiten ontplooid zoals het zeer bekende Snowworld met zijn lelijke boven het park uitstekende skibaan, maar het is een gebied met veel ruitjes, bomenpartijen, bessendragende struiken, watertjes, er worden grote aantallen boomstammen gelegd, er liggen puinhopen, kortom een eldorado voor plant en dier.

Het Buytenpark herbergt een groot aantal dieren. Bovendien is het een baken en rustgebied voor tienduizenden trekvogels die hier in herfst en voorjaar verblijven op weg van en naar Afrika. Zeldzame trekvogels als beflijster, visarend en vele andere soorten gebruiken het Buytenpark als richtpunt. Op de [website van de Vogelwerkgroep Zoetermeer](http://www.vwgzoetermeer.nl/) (<http://www.vwgzoetermeer.nl/>) zijn hierover actuele gegevens te vinden. Vandaag vlogen vele honderden vogels over het Buytenpark op hun trektocht naar het zuiden. Ik ben geen "stippenkijker", haal mijn genoegen veel meer uit het gedrag van vogels, dus heb ik ze niet geteld en niet erg opgelet welke soorten allemaal overvlogen.

In elk geval vele honderden vinken, grote aantallen koperwieken en zanglijsters, ook veel graspiepers, aalscholvers (ook honderden), spreeuwen, ganzen enz. Veel koperwieken en zanglijsters doken even de talloze besdragende struiken in om een extra voorraadje energie voor het vervolg van de reis aan te leggen. Ook 's zomers is het Buytenpark trouwens een schitterende plek met veel broedende vogelsoorten als ransuil, blauwborst, kleine karekiet, rietgors, grasmus, bosrietzanger, bruine kiekendief, buizerd, sperwer, torenvalk enz. enz.

Het park is bekend om zijn vele paddestoelensorten, dat komt mede omdat het gebruikt wordt als opslagplaats van gekapte bomen.

Vorig jaar ontdekte ik er nog de zeer zeldzame kroontjesknotszwam; dit jaar heb ik hem nog niet kunnen vinden.

Vlinders, libellen, wezels, hermelijnen, vele insectensoorten, allemaal in het Buytenpark. Ik schrijf dit eens

zo nadrukkelijk omdat er altijd weer gekeken wordt naar dergelijke natuurgebieden, door projectontwikkelaars en in hun kielzog door gemeentebestuurders. Het groen lijkt kennelijk op dollarbiljetten. Vogeldagboek wordt door duizenden mensen gelezen, van Benthuizen tot Nieuw-Zeeland. Iedereen kent het Buytenpark. Hopelijk dat het Zoetermeerse gemeentebestuur deze fantastische natuurplek zal koesteren.

Woensdag 15 oktober

Vandaag met mijn macrolens drie uur lang door het Prielenbos gedood. Voor degenen die dit natte bosje in Zoetermeer niet kennen: je loopt er normaal gesproken in een kwartiertje doorheen, zo klein is het. Maar als je speurt naar zwammen, kan je er uren doorbrengen. Vogels waren er heel weinig: twee steeds roepende waterrallen, wat grote bonte spechten, paar boomkruipers, mezen, merels, gaaien, winterkoninkjes en diverse roodborstjes: deze leuke wintergasten zijn massaal gearriveerd.



Fig. 19 Geweizwammetje in het Prielenbos



Fig. 20 Putter in een boomtop in het Buytenpark

Adri de Groot

Gisteren was ik ook even in het Prielenbos, op zoek naar restanten van een spreeuw. Niets gevonden, ook vandaag niet. Een sperwer sloeg de spreeuw in de Geerpolder. Ik zag het op een afstandje gebeuren. Binnen een paar tellen waren er twee eksters die ook trek hadden in een hapje vlees. De sperwer vloog met spreeuw weg, maar de eksters maakten het hem (was een man) zo lastig dat hij zijn prooi moest laten gaan. Opnieuw werd de achtervolging ingezet en weer pakte de sperwer de spreeuw en dook ermee in een slootkant. De eksters gaven het ook niet op en zetten opnieuw de aanval in. Daarna vloog de sperwer over de watering en schoot het Prielenbos in. Dat was te lastig voor de eksters die binnen een paar minuten de moed opgaven en luid bovenin een boom (op elkaar?) gingen zitten schelden: in het dichte bosje was de sperwer onvindbaar. Ook gisteren 2 roepende waterrallen, verder 1 groene specht, 2 halsbandparkieten en 1 dodaars.

Eveneens 2 rallen op Benthuizer Plas en 1 in de kleine Noordhovense Plas. Daar ook 3 dodaarzen. Op de Benthuizer Plas 350 kokmeeuwen, 28 aalscholvers, 1 zwarte zwaan en verder o.m. watersnippen en wintertalingen. Nu de bladeren beginnen te vallen, worden de ransuilen beter zichtbaar: 2 in Noord-Aagebied.

Maandag 20 oktober

Vanmorgen eerst even naar het Buytenpark geweest. Er stroomden honderden trekvogels over. In het park zaten heel wat koperwieken die even een besje pikten voordat ze verder vlogen. Verder ook ca. 40 groenlingen, 2 roodborsttapuiten, 2 waterrallen, 5 halsbandparkieten en 5 staartmezen.

Vrijdag 24 oktober

In het Prielenbos zat gisteren een groep van ca. 25 staartmezen, de man kraakeend zit op 3 oktober nog in de eclipsfase: geel op de snavel.

Dit jaar heeft een paartje halsbandparkieten in het Prielenbos gebroed. Ik heb geen nageslacht kunnen vaststellen.

Je kan ze steeds in het bosje aantreffen, zoals deze man gisteren.



Fig. 21 Halsbandparkiet



Adri de Groot

Fig. 22 Links een groene specht slapend in een boom totdat een sperwer hem verjoeg. Het is een man, te zien aan de rode streep in de zwarte vlek onder het oog.

Bij een vrouw (rechts) is die helemaal zwart.

Woensdag 29 oktober

Omdat het zo licht was, wilde ik in het Noord-Aagebied proberen goudhaantjes te fotograferen, maar het was erg stil tussen de bomen. Elke dag is het weer een verrassing of je wat ziet. Een rustende groene specht werd aangevallen door een sperwer en vloog boos roepend weg.

Dinsdag 4 november

Eerst hardnekkige mist, daarna zware bewolking, de hele dag.

Geen zicht, dus vanmorgen het Prielenbos ingedoken en me daar tot in de middag verstopt. Speurend naar paddenstoelen, slijmzwammen en andere verschijnselen in dit kleddernatte bosje. Natuurlijk steeds luisterend naar de vogelgeluiden op de achtergrond: ten minste 2 waterrallen, 2 goudhaantjes, 4 boomkruipers, veel pimpelmezen en roodborsten, dodaars en andere 'moerasbosvogels'.

Zaterdag 8 november

Uiteraard zie je pimpelmezen vaak in de tuin bij de voederplank en aan de pinda's. Veel "spannender" is het om pimpelmezen mee te maken als ze foerageren in de begroeiing. Als je heel stil blijft staan, komen ze soms tot op een paar meter. koolmezen 'durven' dat soms ook wel.

Op deze half vergane boomstam (populier of wilg) zit een palet aan zwammen op een klein oppervlak.



Fig. 23 Overall in het Prielenbos zag je paarse knoopzwammen



Adri de Groot

Fig. 24 gewone boomwrat of bloedweizwam met daarop het gele plasmodium van een slijmzwam en de paarse knoopzwam. Verder oranjeachtige wimperzwammen. Overigens vormen slijmzwammen (myxomyceten) een zelfstandige groep organismen.

Dinsdag 18 november

Benthuizer Plas 1 man, 1 vrouw en 1 juveniele man brilduiker en een waterral

Noordhovense Plas 1 waterral

Prielenbos 1 waterral en 2 groene spechten



Fig. 25 Twee tureluurs maandag langs de Zoetermeerse Plas



Fig. 26 Vuurgoudhaan vanmorgen bij de Zoetermeerse Plas.

Adri de Groot

Woensdag 19 november

Het fotograferen van kleine, beweeglijke vogeltjes valt vaak niet mee, ook al omdat ze meestal tussen de bomen en de struiken foerageren, en daar is niet veel licht. Vanmorgen hoorde ik in het Zoetermeerse Noord-Agebied een vuurgoudhaantje roepen. Eerst gekeken welke richting hij ongeveer uitging, met een tiental meter verderop verdept opgesteld en ja hoor, daar kwam het naar insecten zoekende vogeltje op een paar meter langs me heen.

De leukste waarnemingen vandaag: Benthuiser Plas paartje brilduikers en 1 waterral, gemaal Palenstein in Zoetermeer 2 groene spechten en 1 ijsvogel, Noord-Aa 6 goudhaantjes,

12 Het vlinderseizoen 2008

Johan Vos, Anke Smits

2008 zal niet de geschiedenis in gaan als een goed vlinderjaar. Het meest opmerkelijk is misschien nog wel dat de algemeen voorkomende soorten het de laatste jaren steeds vaker laten afweten. Tegelijkertijd komen ook nieuwe soorten steeds meer en vaker voor. Voor Zoetermeer zijn dat het bont zandoogje, tegenwoordig een vrijwel overal algemeen voorkomende soort en het oranjetipje, een inmiddels jaarlijks voorkomende soort in het Westerpark. Deze beide soorten kwamen in Zoetermeer voor 2000 niet voor. In 2008 maakte de Zoetermeerse vlinderwerkgroep een nieuwe start. Anke Smits doet hieronder verslag van het eerste jaar:

Het vlinderseizoen is voorbij, een goed moment om even terug te kijken. In de periode april tot en met september gingen we met vijf à zes mensen zo'n twee maal per maand op pad, om de vlinders en libellen die we zagen op naam te brengen. Peter van Wely was daarbij meestal onze gids. Het was leuk om met elkaar op te trekken en van Peter en elkaar te leren. Onze kennis voor wat betreft het herkennen van vlinders en libellen/juffers is er flink op vooruit gegaan, al blijven de witjes moeilijk van elkaar te onderscheiden.

Een voordeel is dat vlinderen een mooi-weer activiteit is, er is geen vlinder te bekennen bij regen of harde wind en bij kou (onder de 17 graden) of hitte (boven de 27 graden).

Onze algemene indruk is dat het met de vlinderstand anno 2008 niet best gesteld is. Het (door een dramatische vergissing) veel te vroege maaien van de graslanden in het Westerpark heeft ook geen goed gedaan. Gezien de afspraken die er inmiddels gemaakt zijn met de gemeente hopen we dat dit beter gaat in de komende jaren.

Het ging ons dit jaar vooral om het zelf leren herkennen (verschil tussen de diverse witjes, verschil tussen man en vrouw e.d.). We hebben voornamelijk gelopen in het Westerpark en in de natuurtuin en een paar keer in de Balij (de bloemenweides achter de stadsboerderij en vooral de grasstrook langs het fietspad richting Pijnacker). De afspraak was altijd op vrijdag om 14.00 uur tot doorgaans 16.00 uur, ongeveer twee keer in de maand.

Volgend jaar pas gaan we voor het echte werk in het Westerpark.

Aan de hand van de aantekeningen heb ik op een rijtje gezet wat we zoal aan vlinders en libellen met elkaar gezien hebben in 2008. De lijstjes zijn aflopend wat aantallen betreft, dus de vlinder/libel die bovenaan staat hebben we het meest gezien.

Vlinders:

bont zandoogje
 klein geaderd witje
 bruin zandoogje
 citroenvlinder
 groot koolwitje
 klein koolwitje
 dagpauwoog
 landkaartje
 atalanta
 bruin blauwtje
 argusvlinder
 icarusblauwtje
 gehakkelde aurelia
 zwartsprietdikkopje
 hooibeestje (niet 100% zeker)
 en door sommigen is ook het oranjepipje gesignaleerd.

Libellen/juffers:

lantaarntje
 vuurjuffer
 gewone oeverlibel
 variabele waterjuffer
 houtpantserjuffer
 paardenbijter
 bloedrode heidelibel
 grote keizerlibel
 vroege glazenmaker
 grote roodoogjuffer
 viervlek

Fig. 27 Vlinderwaarnemingen 2008

Tot zover het verslag van de vlinderwerkgroep. Mensen die hierdoor nieuwsgierig zijn geworden en meer willen weten over de vlinderwerkgroep kunnen Anke mailen: jm.smits@planet.nl of bellen: 079-3511293

Aanvullend aan de waarnemingen van de vlinderwerkgroep uit de in de stadsrand gelegen groengebieden hieronder de 143 vlinderwaarnemingen uit de stadstuin van Nel Sonneveld in de Leyens. Het betreft waarnemingen uit 2008, per kwartaal gerangschikt.

2^{de} kwartaal (april-juni)		3^{de} kwartaal (juli-september)		4^{de} kwartaal (oktober-december)	
klein koolwitje	9	klein koolwitje	28	groot koolwitje	1
boomblauwtje	2	atalanta	22		
bont zandoogje	2	kleine vos	20		
		groot koolwitje	17		
		gehakkelde aurelia	12		
		boomblauwtje	10		
		bont zandoogje	8		
		distelvlinder	6		
		klein geaderd witje	5		
		kleine vuurvlinder	1		
Totaal	13	Totaal	129	Totaal	1

Fig. 28 Vlinderwaarnemingen uit de stadstuin van Nel Sonneveld in de Leyens

Conclusie: de typische graslandsoorten zoals icarusblauwtje, bruin blauwtje, bruin zandoogje, zwartsprietdikkopje ontbreken in de tuin. Een echte tuinsoort als het boomblauwtje ontbreekt daarentegen weer in de parken terwijl een typische bossoort en nieuwkomer als het bont zandoogje vrijwel overal voorkomt. Dat geldt ook voor de witjes en een aantal vossen. Dit alles toont weer eens aan dat bloemrijke hooilanden en bloemrijke tuinen elkaar prachtig kunnen aanvullen als vlinderbiotoop.

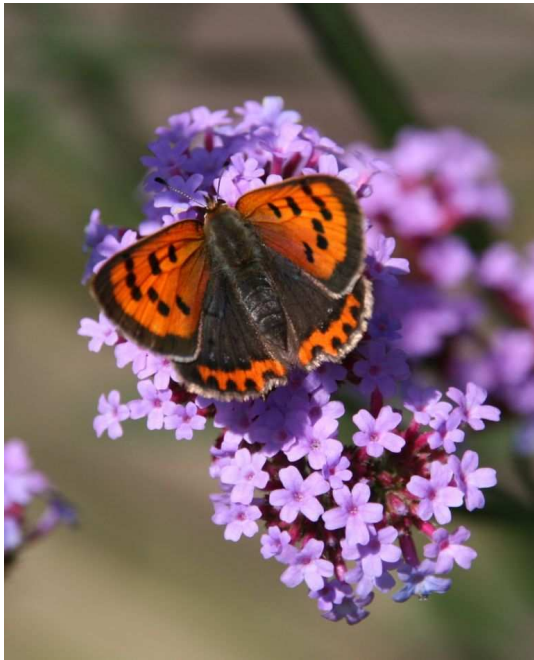


Fig. 29 Kleine vuurvliinder

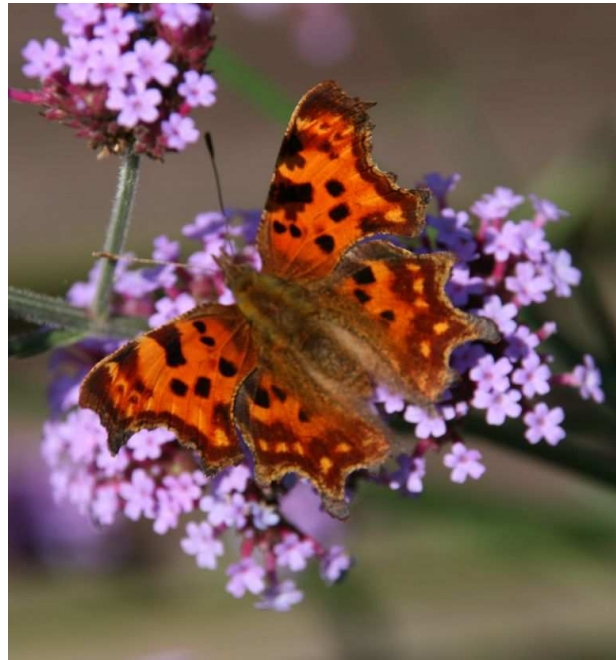


Fig. 30 Gehakkelde aurelia

Nel Sonneveld

13 Bedeguaargal en een rups van de witvlakvlinder

Sinie de Jonge

De bedeguaargal of mosappel wordt veroorzaakt door de galwesp *diplolepis rosae*. De tot ongeveer 5 cm grote gallen met haarvormige vertakte uitgroeisels komen voor op uiteinden van rozentakken. Zij lijken wat op tropische haarvruchten. Ze kleuren eerst groen, daarna roodachtig tot bruin. In de gal ontwikkelen zich meerdere wespjes in aparte kamertjes. De gallen zijn rijp in september komen in het jaar erop in mei/juni uit.

Naar een oud volksgeloof moet men de gal voor het slapen onder het kussen leggen en dan bevordert het een goede nachtrust.

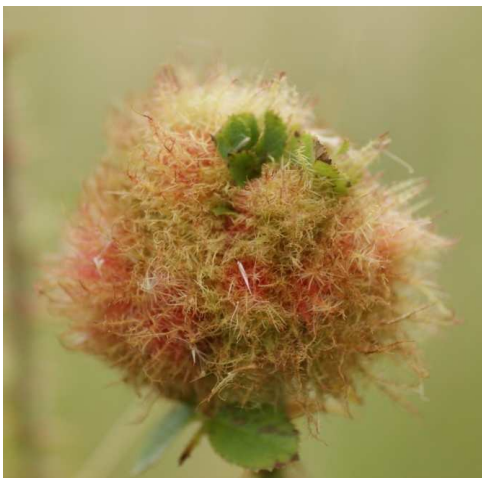


Fig. 31 Bedeguaargal



Fig. 32 Rups witvlakvlinder

Sinie de Jonge

De rups van de witvlakvlinder, aangetroffen op 07-04-2008 in het burgemeester Hoekstrapark op rode klaver.

14 Kingsize braakbal

Arno van Berge Henegouwen



Fig. 33 Kingsize braakbal

Op 5 augustus 2008 vond ik in het Prielenbos langs het snipperpad een grote braakbal. Volgens de literatuur zou deze zelfs voor een oehoe nog te groot zijn. De lengte is 9 centimeter, ongeveer twee tot drie keer zo lang als de braakballen van onze inheemse uilen. De bal heeft dezelfde samenstelling als een kerkuilbraakbal met dit verschil, dat er geen harde buitenkant is. De bal bestaat uit haar en onverteerde botresten. Ik heb deze bal vanwege zijn afmetingen niet uitgeplozen. Aan de buitenzijde steken allerlei kleine botresten uit. Een grote uil lijkt mij niet waarschijnlijk, want die zou wel gezien zijn door een van de vogelaars die dagelijks het Prielenbos bezoeken. Een andere (grote) vogel dan een uil komt mij ook als onwaarschijnlijk voor gezien het onverteerd zijn van het skeletmateriaal.

15 Uit de Paddenstoelenwerkgroep

Sinie de Jonge

Voor 2008 waren de Spectrumsingel en het burgemeester Hoekstrapark voor de paddenstoelen toplocaties. De werkgroep heeft daar op 20 november met groot succes geïnventariseerd. Er werden 25 soorten aangetroffen. (zie de soortenlijst hieronder)

In het Hoekstrapark zijn waargenomen: vingerhoedje, geweizwam geelsteelhertezwam, fopelfenbankje, rookzwam, zwarte kluiwzwam, witte kluiwzwam, grijze buisjeszwam, grote kale inktzwam, gewoon fluweelpootje, streepsteelmycena, draadsteelmycena en gewoon meniezwammetje. De Albert Schweitzersingel was in 2008 ook zeer de moeite waard. Onder de daar aanwezige berken vonden we heel veel krulzomen, wel 100 donzige melkzwammen en nog veel meer zilveren ridderzwammen. Omdat er niet bemest wordt is de bodem hier erg schraal en dat levert de grote hoeveelheid paddenstoelen op.

draadsteelmycena	mycena filopes	paarssteelspleetvezelkop	inocybe pusio
fopelfenbankje	lenzites betulinus	populieridderzwam	tricholoma populinum
geelbruin mosklokje	galerina hypnorum	radijsvaalhoed s.l.	hebeloma crustuliniforme sl
geelbruine spleetvezelkop	inocybe rimosa	rookzwam	bjerkandera fumosa
geelsteelhertezwam	pluteus romellii	slanke anijstrechtterzwam	clitocybe fragrans
gweizwam	xylaria hypoxylon	streepsteelmycena	mycena polygramma
gewone fopzwam	laccaria laccata	tweekleurige vaalhoed	hebeloma mesophaeum
gewone krulzoom	paxillus involutus	vlokkige vezelkop	inocybe flocculosa
gewoon elfenbankje	trametes versicolor	witte kluiwzwam	helvella crispa
gewoon fluweelpootje	flammulina velutipes	zilveren ridderzwam	tricholoma argyraceum
gewoon meniezwammetje	nectria cinnabarina	zwartwitte veldridderzwam	melanoleuca polioleuca
grijze buisjeszwam	bjerkandera adusta	zwartwordende wasplaat	hygrocybe conica
grote kale inktzwam	coprinus atramentarius		

Fig. 34 Totaaloverzicht Paddenstoelen burg. Hoekstrapark en Spectrumsingel op 20 november 2008



Fig. 35 Fopelfenbankje



Fig. 36 Geelbruine spleetvezelkop



Fig. 37 Geelsteelhertezwam



Fig. 38 Geweizwam



Fig. 39 Paarssteelspleetvezelkop



Fig. 40 Populieridderzwam



Fig. 41 Rookzwam



Fig. 42 Slanke anijstrechtterzwam



Fig. 43 Vingerhoedje



Fig. 44 Vlokkige vezelkop



Fig. 45 Zilveren ridderzwam



Fig. 46 Zwarte kluiwzwam



Fig. 47 Zwartwordende wasplaat

Foto's: Sinie de Jonge

16 Natuurobservaties uit Meerzicht: het is prijs

Arno van Berge Henegouwen

In mijn vorige bijdrage heb ik gemeld dat de inspiratie die mijn tuin biedt begon op te drogen. Ik begreep niet goed hoe dat kwam. Ben ik veranderd? Of is mijn tuin aan verandering toe? Ik kwam er niet uit, maar nu ben ik gered. Dankzij de prijs die ik voor mijn inspanningen heb mogen ontvangen. Ik kan melden, dat de tuin definitief op de schop gaat en dat de vijver zal worden heringericht. Ik ben blij te kunnen melden, dat dit werkelijkheid gaat worden dankzij de Vogelprijs die in 2008 op mijn tuin is gevallen. Deze prijs is ingesteld door de Tuinvogelbescherming. Het is de bedoeling, dat de winnaar het prijzengeld besteedt aan zijn eigen tuin om deze daarmee nog aantrekkelijker te maken voor vogels. De tweede verplichting die aan het winnen van de prijs is verbonden is dat deze tuinoverschrijdend moet zijn. Een overgelukkige bedhouder van mijn tuin nam de prijs enige weken geleden in ontvangst. Wat ga ik met deze prijs doen? Na enig nadenken ben ik tot het volgende bestedingsplan gekomen.

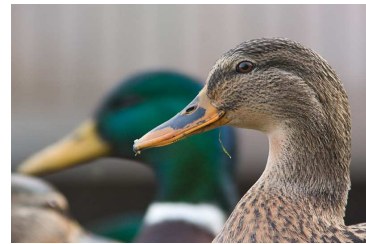
De plantenwereld gaat grotendeels op de schop en wordt vervangen door inheemse soorten. Alleen de vijg en de druif blijven - om persoonlijke redenen - staan. In het plantsoen voor het huis en achter de schutting aan het einde van de achtertuin wordt de beplanting aangepast. Op de rotonde voor ons huis zal straks een ooievaarswiel op een lange paal verrijzen. Of de ooievaar komt is van minder belang, de uitstraling van de paal alleen al zal het aantal dagjesmensen dat een rondje om de rotonde rijdt doen toenemen. De vroegere bewoner van ons huis heeft een vooruitziende blik gehad. Hij heeft zijn tuinarchitect een heuse wadi laten aanleggen waarin op door de bewoners te bepalen tijden water stroomt. Een waterspreeuw is nog geen kijkje komen nemen, maar dat is slechts een kwestie van tijd. Een andere soort van stromend water, de grote gele kwikstaart, is er al wel. Vijf jaar al. En de bruine kikker ook. De tuinreiger weet het inmiddels ook. Het praat zich snel rond.



Fig. 48 7 december 2008.
Halsbandparkiet: elke kerst zal het lente zijn.



Fig. 49 Konijn: ook ik voel mij thuis in het Scheveningsebos



Arno van Berge Henegouwen
Fig. 50 Wilde eend: wij komen terug!

Een deel van het geld zal besteed worden om de wadi die in de vijver uitmondt uit te breiden naar buiten de tuin. Het egelslaapverblijf dat door mijn vrouw zo prachtig is gekleed en daarna gebakken krijgt een aanbouw. Dan zal het probleem dat zich enkele jaren terug voordeed, waarbij de egelmoeder die vier jongen te zogen had zelf buiten het verblijf zijn dagrust moest doorbrengen, opgelost zijn.



Fig. 51 Merel



Fig. 52 Roodborst



Arno van Berge Henegouwen
Fig. 53 Vlaamse gaai

Wij zijn van de actiegroep "Wij vogels eisen". Onze wasstraat mag niet ten onder gaan door de komende veranderingen.

En dan heb ik nog een ideetje dat ik in Londen heb gezien en dat in Zoetermeer dankzij mijn prijs ook gerealiseerd kan worden. Het herfstblad wordt niet meer afgevoerd door de ingehuurde groendienst, maar wordt gedeponereerd in een houten bak van vijf bij zeven meter in een van de plantsoenen in de straat. De dikke bladerlaag in de bak zal grotere zoogdieren als egels en bunzings ertoe verleiden tot het daar houden van hun winterslaap. Dankzij enkele gaten in de houten kist blijven deze zoogdieren ook in het zomerhalfjaar in de buurt om in de warmte van het fermenterende blad hun kroost groot te brengen. Het houtafval van de jaarlijkse snoeiwerkzaamheden wordt niet meer afgevoerd, maar in de vorm van houtrillen speels door de wijk gelegd. Daar zullen behalve de vogels ook de zoogdieren heel blij mee zijn. Er is nog iets waar ik nu ook rekening moet gaan houden: de grauwe gans. Onze parken zijn al een walhalla voor deze soort gebleken. Er loopt al vele jaren een troep tamme ganzen rond de ANWB-gerelateerde benzinepomp aan de Meerzichtlaan. Daar sluiten straks onze wilde park ganzen bij aan. Hun broedgebied breidt zich uit tot in onze buurt en wie weet mijn tuin. Het succes is dan compleet. Of betekent het straks juist het einde van mijn tuin?

BUITEN DE VERENIGING

17 Herintroductie van planten

Johan Vos

Op 2 oktober 2008 stond bij FLORON in Leiden tijdens een themamiddag de vraag centraal of herintroductie van planten in natuurgebieden (en elders) als een wenselijke ingreep moet worden gezien. Zowel vanuit het wetenschappelijk onderzoek als vanuit de beheerpraktijk belichtten verschillende sprekers deze interessante materie. Als laatste spreker concludeerde Boudewijn Odé namens FLORON dat herintroductie moet worden gezien als een noodsprong voor het behoud van biodiversiteit en hield hij een pleidooi voor een "pragmatische houding".

Hoewel er volgens de wetenschappers aan herintroductie allerlei genetische bezwaren kleven die per situatie/soort kunnen verschillen, kreeg ik sterk het gevoel dat herintroductie door natuur- en groenbeheerders gedurende de laatste 10 – 15 jaar steeds vaker wordt toegepast. Die pragmatische houding zal er in elk geval toe moeten leiden dat alle herintroducties landelijk geregistreerd en gedocumenteerd worden. In het te ontwikkelen protocol dient in elk geval een afwegingskader ontwikkeld te worden waar nut en noodzaak van deze maatregel beoordeeld kunnen worden. Vervolgens dient duidelijk te zijn welke soorten, waar, wanneer en door wie (initiatiefnemer) en hoe (uitplanten of zaaien) in omloop gebracht zijn. Geopperd werd om gemeenten/waterschappen e.d. in de toekomst een intentieverklaring daartoe te laten ondertekenen. Helaas ontbreken deze gegevens tot nu toe veelal. De slotconclusie van deze middag was dan ook onontkoombaar: "herintroductie is noodzakelijk om de natuur te redden, het gebeurt nu al veel, laten we het dan maar goed doen, inclusief de registratie!" De gebrekkige wijze van documenteren is beheerders niet bepaald vreemd. Ook toen in de jaren '90 begrazing in de mode kwam werden de effecten op de vegetatie jammer genoeg vrijwel nergens behoorlijk geregistreerd.

NB: Mensen die de samenvattingen van de zeer informatieve lezingen van deze middag nog eens rustig willen nalezen kunnen daarvoor terecht op de website van FLORON. (www.floron.nl)

18 Flower-power in Zoetermeer

Johan Vos



Fig. 54 De gemeentelijk wilde plantenkwekerij halverwege de jaren '80 van de vorige eeuw (komt)

In het Zoetermeerse groen(beheer) is in de tijd van de grote groei ook van alles uitgeprobeerd. Helaas zijn ook hier de resultaten van al deze “pilots” nooit behoorlijk gedocumenteerd. Met het vertrekken van de betreffende beheerders verdween de kennis die zij hadden verworven en waren we weer terug bij af. Het uitzaaien van inheemse plantensoorten om de bermen te verfraaien raakte in Zoetermeer al eind jaren '70 van de vorige eeuw in de mode. Grote inspiratiebron was het door prof. Piet Zonderwijk gepubliceerde boek “De Bonte Berm” uit 1979. Fraai ogende wilde soorten werden speciaal voor de zaadwinning op de gemeentelijke kwekerij gekweekt.

De zaden van de moederplanten waren vrijwel allemaal afkomstig uit de Leidse Hortus Botanicus. Nadat er eerst uitgebreid geëxperimenteerd was met het uitplanten van (kiem)plantjes in de bermen werd later overgestapt op zaaien. Het wilde plantenzaad werd gemengd met het graszadenmengsel dat speciaal voor bloemrijke bermen was ontwikkeld.

Toen ik in 1981 bij de gemeente Zoetermeer in dienst kwam was het sortiment van deze inheemse plantenkwekerijhobby uitgedijd tot ruim 60 soorten. Hoe succesvol al die uitgezaaide soorten waren en hoe lang ze standhielden, daarover was echter maar bijzonder weinig bekend. Aan mij de vraag om dat te onderzoeken. Het eerste wat ik toen gedaan heb is het sortiment uitdunnen tot soorten die in de plantensociologische regio voorkomen waar Zoetermeer in ligt. Vervolgens ben ik naar het toenmalige Rijksherbarium in Leiden gestapt om mijn soortenselectie aan directeur Jaap Mennema voor te leggen. Van het bespreken van de lijst (mijn doel) is het toen niet gekomen; het uitzaaien van wilde planten werd sowieso als floravervalsing getypeerd waar ik mij “als bioloog” verre van diende te houden. (jaren later heeft Wout Holverda van hetzelfde Rijksherbarium mij wel van nuttige adviezen voorzien).

Eind jaren '80 heb ik ook een themamiddag over de herintroductie van bedreigde wilde plantensoorten bijgewoond, toen in Wageningen. Ger Londo was één van de onderzoekers/sprekers en prof. Victor Westhoff was in de zaal aanwezig en mengde zich in het debat. Conclusie toen: Uitzaaien en –planten in natuurgebieden om soorten te redden is geen optie! Wel werd het idee geopperd om tuinen met bedreigde soorten in de nabijheid van de natuurgebieden aan te leggen in de hoop dat de soorten dan “op eigen kracht” de gebieden zouden weten te bereiken.

Als ik dit standpunt vergelijk met de slotconclusie van Boudewijn Odé, geformuleerd op 2 oktober 2008, stel ik vast dat de visie op herintroductie aan het verschuiven is. Dat laat onverlet dat er in de praktijk gedurende al die jaren gewoon doorgetuind is met onze bedreigde inheemse flora. De rijksoverheid heeft dit (onbedoeld) zelfs gestimuleerd door niet de inspanning (het creëren van gunstige voorwaarden) maar juist het resultaat (het voorkomen van de bedreigde soorten) te subsidiëren.

In Zoetermeer is het kweken van wilde planten inmiddels uit de gratie geraakt. De door eigen ervaring verworven deskundigheid is met het met pensioen gaan van de betreffende ambtenaren verdwenen. Het ontwikkelen van bloemrijke bermen is tegenwoordig vooral een lokale keuze van de wijkbeheerder. Het benodigde zaad wordt in dat geval van een landelijke kweker betrokken met soms verrassende gevolgen. Het blijven spannende tijden voor de plantenwerkgroep! Helaas laat de documentatie nog steeds veel te wensen over.

19 2009 wordt jaar van

Zoogdiervereniging VZZ

Even een onthulling, want niet veel mensen weten het al. Maar 2009 wordt het Jaar van de Egel. De Zoogdiervereniging gaat een jaar lang campagne voeren voor dit bijzondere zoogdier en heeft daarbij uw hulp hard nodig.

De Zoogdiervereniging wil graag weten hoe het nu gaat met de egel in Nederland. De tekenen zijn niet al te gunstig maar een goed beeld ontbreekt. Er lijkt sprake te zijn van een afname van vijftig procent ten opzichte van 1997. Er vallen veel slachtoffers in het verkeer en tuinen worden steeds minder natuurlijk. Daarom moet het jaar van de Egel ook bijdragen aan meer egelvriendelijk beheer van tuinen en parken. Hoogtepunt van de campagne wordt **het Egelweekend op 18,19 en 20 september**. Dan wordt onder andere de grootste egeltelling ooit gehouden. Zet dit weekend dus vast in uw agenda. Alle activiteiten worden te zijner tijd op een speciale website vermeld.



Egelopvang Zoetermeer

Fig. 55 Egel

Maar meteen al in het begin van het jaar wil de Zoogdiervereniging starten met het 'E-team', het Egelteam. Daarvoor worden forenzen gezocht die gedurende het jaar dode egels langs de weg registreren en doorgeven. Dat geeft inzicht in de verspreiding en aantallen verkeersslachtoffers. U gaat dus nog veel horen van de egel in 2009.

Wie zich op de een of andere manier (bijvoorbeeld door lid te worden van het E-team of door een activiteit te organiseren tijdens het Egelweekend) wil inzetten voor het Jaar van de Egel kan zich melden bij de Zoogdiervereniging: Eric van Kaathoven, eric.vankaathoven@vzz.nl, projectleider Jaar van de Egel, www.zoogdiervereniging.nl

20 Informatiebijeenkomst gemeentelijke Visie Stadsecologie

Annet de Jong

Maandagmiddag 13 oktober jl heeft de gemeente een extra informatiebijeenkomst georganiseerd voor de natuur- en milieuverenigingen waar de "Visie Stadsecologie, 2008 – 2015" het enige gespreksonderwerp was. De bedoeling was dat er commentaar geleverd zou kunnen worden op de eerder toegestuurde visie. Voor de duidelijkheid, het ging om een extra bijeenkomst, dat wil zeggen buiten het vaste vergaderschema om. Bij het regulier overleg vertegenwoordigt Tilly Kester onze KNNV-afd. Zoetermeer.

Een E-mail (1 oktober), een poststuk (4 oktober) en een reminder (10 oktober) werden achtereenvolgens verstuurd om de genodigden aan te moedigen aanwezig te zijn. Gelukkig was Wouter Balster in de gelegenheid om de KNNV te vertegenwoordigen die middag.

Omdat ik erg nieuwsgierig was naar het verloop van de bijeenkomst belde ik Wouter de volgende avond. Het bleek een gezellige bijeenkomst in een goede sfeer geweest te zijn vertelde Wouter. Toen ik hem vroeg om een kort verslag te maken voor dit blad bleek dat hij de noodzaak van zo'n spoedoverleg met de gemeente, nota bene in werktijd, ernstig in twijfel trok.

In nauw overleg met Wouter heb ik een brief namens het bestuur van de KNNV-afd. Zoetermeer geschreven aan wethouder Frank Speel, initiatiefnemer van deze middag.

De essentie van deze brief heb ik hieronder in 3 punten samengevat:

Het bestuur van de KNNV acht het noodzakelijk u van onze overwegingen, wat betreft nut en noodzaak om persoonlijk aanwezig te zijn op deze extra bijeenkomst, op de hoogte te stellen.

- Ten eerste staat in "de Visie" niet de stadsecologie, maar de functie van de stadsecoloog in Zoetermeer centraal. Lovenswaardig om deze functie binnen de gemeente eens grondig tegen het licht te houden en te (her)formuleren en daar draagvlak voor de scheppen, maar de vraag is of lokale natuur- en milieuverenigingen daarover geconsulteerd moeten worden.

- Het doel van de middag is naar onze mening niet goed uit de verf gekomen. Ging het slechts om een louter informatieve bijeenkomst of stond de visie ook echt ter discussie? Op deze vraag kwam tijdens het overleg geen duidelijk antwoord.
- Het heeft de KNNV zeer bevreemd dat bij de bespreking van een Visie Stadsecologie alleen de natuur- en milieu verenigingen zijn uitgenodigd. Ons inziens zijn de directe en belangrijkste gesprekspartners voor de gemeente hiervoor o.a. de waterschappen, Staatsbosbeheer, de woningbouwverenigingen, het bedrijfsleven, het stadsgewest, randstadrail enz.

Conclusie: de KNNV is teleurgesteld over het verloop van de middag. Deze extra ingelaste bijeenkomst had niet gehouden hoeven worden. Onze aanwezigheid heeft niet gezorgd voor meerwaarde. In onze ogen had een schriftelijke reactie ook kunnen volstaan. Bij een eventuele volgende gelegenheid zou beter duidelijk gemaakt moeten worden wat er precies van ons verwacht wordt. Uiteraard hebben we in onze reactie aangegeven dat de gemeente deze brief vooral niet moet zien als louter kritisch, maar als een poging feedback te leveren ter verbetering van onze samenwerking. De KNNV heeft als doelstelling Natuurstudie, Natuurbescherming en Natuurbehoud. Zij wil haar kennis en kunde graag in dienst stellen van de gemeente daar waar dat gewenst en zinvol is.

Ik hoop dat wij jullie, leden van de KNNV, hierbij goed hebben vertegenwoordigd. Mochten jullie vragen hierover hebben, graag. Open discussie en feedback zijn de wegen om correct en efficiënt met elkaar om te gaan om uiteindelijk onze doelstellingen te kunnen realiseren.

21 Een volwaardige natuurgidsencursus

Anke Smits

In Zuid-Holland komt er een Regionale Natuurgidsencursus. Deze gaat in mei 2009 van start en loopt door tot november 2010. De cursus wordt georganiseerd door het IVN Consulentschap Zuid-Holland. Het is een volwaardige, maar - qua indeling en omvang - wat aangepaste natuurgidsencursus voor enthousiaste mensen die in Zuid-Holland wonen. De leslocatie is in Zoetermeer. De cursus bestaat uit 13 bijeenkomsten op (hele) zaterdagen (eens in de maand) en twee weekenden. Als je meer informatie wilt: stuur een e-mailtje naar Anke Smits jm.smits@planet.nl of bel: 079-3511293.

De aanleiding is het gegeven, dat er in 2009 vrijwel nergens in Zuid Holland zo'n cursus op stapel staat. Alleen de afdeling Den Haag is van plan in het najaar 2009 een eigen natuurgidsencursus van start te laten gaan. (Belangstellenden in die omgeving kunnen dus ook dáár de cursus gaan volgen.)

Er dreigen gemotiveerde mensen met veel talenten verloren te gaan, als er nog enkele jaren lang gewacht moet worden op de mogelijkheid om als natuurgids actief te worden. Daarom hebben docenten en afdelingsbesturen in centraal ZH de handen ineengeslagen en gaan zij zich samen inspannen voor een regionale cursus!

Enkele gegevens:

Omdat de deelnemers uit een groot gebied naar de cursus zullen komen, zijn de les- en trainings-activiteiten gebundeld in 13 **zaterdagen** (van 10.00 – 16.00 uur) en 2 **weekenden** (van vr-av 19.30 uur t/m zo-mi 16.00 uur); Dat betekent wat minder cursusbijeenkomsten en wat meer eigen (huis)werk dan in de reguliere opleiding (met ong. 46 bijeenkomsten), maar het blijft een volwaardige natuurgidsencursus!

De (binnen)**lessen** worden gegeven in de aula van een basisschool in Zoetermeer, dichtbij het Westerpark; De **trainingsonderdelen** buiten vinden voor een groot deel plaats in Zoetermeer, maar ook "op locatie": in terreinen in of bij de woonplaats van cursisten. Deze zullen altijd goed bereikbaar zijn.

De data voor de cursus zijn reeds vastgesteld:

za. 16 mei 2009	za. 14 nov. 2009	za. 20 mrt.2010	za. 18 sep. 2010
za. 13 juni 2009	za. 12 dec. 2009	za. 24 apr. 2010	za. 16 okt. 2010
vr/zo 11/13 sep.2009	za. 16 jan. 2010	vr/zo 28/30 mei 2010	za. 20 nov. 2010
za. 10 okt. 2009	za. 20 feb. 2010	za. 26 juni 2010	

Om het diploma te kunnen behalen wordt een actieve aanwezigheid tijdens **80%** van de bijeenkomsten verlangd. Dat betekent dat men maximaal 3 x verhinderd mag zijn! Maar door het vroegtijdig bekendmaken

van deze data hopen wij er op, dat degenen, die aan de cursus deelnemen er alle keren bij kunnen zijn! De cursus vormt immers een integraal geheel!

De cursus verlangt van elke deelnemer een flinke **tijdsinvestering** buiten de vaste lesmomenten om! Zo wordt er **veldstudie** verwacht in een zelf gekozen natuurerrein, het voorbereiden van enkele **oefenmomenten** tijdens cursusbijeenkomsten en het vormgeven van een **eindpresentatie**. Reken op minstens 1 à 2 dagdelen per week!

Een natuurgidsencursus volg je niet in de eerste plaats voor het verrijken van je eigen kennis van de natuur. Daarvoor kent het IVN vele zgn. "groene cursussen". Je volgt deze studie om (als IVN-vrijwilliger) vorm te leren geven aan natuur- en milieu-educatieve activiteiten. Het is een "**kaderopleiding**". Wel één, die zeker een inspirerende en onvergetelijke indruk op de cursisten maakt!

Tijdens de cursus kies je voor een begeleide **stage** met (groeps)opdrachten in een IVN-afdeling, met de bedoeling dat je daar (ook) ná de cursus actief wordt.

Het is handig, maar niet beslist noodzakelijk als je voor aanvang van de cursus al "veel" weet van de natuur om je heen. Met de bereidheid om daar zelf aan te werken kom je een heel eind.

Per cursist wordt gerekend op een **bijdrage** van € 250,- à € 350,-. Dat hangt af van de subsidies, die verkregen worden.

Voor belangstellenden voor deze opleiding wordt in maart 2009 een **informatiebijeenkomst** gehouden.

Wie daar - na het lezen van al deze informatie en "cursuseisen" - (nog) een uitnodiging voor wil ontvangen kan zich melden bij het **cursussecretariaat**:

Mw. Anke Smits – jm.smits@planet.nl

Mendelssohnrode 48 - 2717 CS Zoetermeer - tel. 079-3511293.

Wie vooraf nog vragen heeft kan bellen of mailen naar de **cursuscoördinator**:

Dhr. Ton Lommers - tonlommers@casema.nl

Sneeuwbes 9 – 2318 AR Leiden – tel. 071-5220335.

22 Zoetermeer wint stadsvogelprijs 2008

Arno van Berge Henegouwen

In een klein zaaltje in kasteel Oudaen in het centrum van Utrecht werd Zoetermeer op donderdag 4 december beloond met de Stadsvogelprijs 2008.



Arno van Berge Henegouwen
Fig. 56 Prijswinnaar Frank Speel

Een prachtig resultaat na hard werken, dat alleen maar tot stand kon komen door de niet-aflattende inzet van velen over een lange periode. De betrokken gemeente-ambtenaren en hun politieke baas Frank Speel komt de eer toe van de inzending iets professioneels te hebben gemaakt. Zij hebben zich allemaal ingespannen om als winnaar uit de bus te komen. In de breedte van opzet en inhoud van de plannen ligt de kwaliteit waarmee vanmiddag gewonnen is. Dit kon niet tot stand komen zonder een innige samenwerking met de Vogelwerkgroep, Woningbouwvereniging Vestia en de bewoners van de stad die via het gemeenteblad en de website van de gemeente op de hoogte werden gehouden en daar hun waarnemingen konden en nog steeds kunnen melden. De stemming onder de naar Utrecht getogen leden van de VWG en een blijde Rob Voos van Vestia was dan ook opperbest. De trotse winnaar Frank Speel toont op het podium de zojuist uitgereikte prijs nadat hij eerder in een mooie toespraak Zoetermeer als vogelstad voor het voetlicht heeft gebracht. Laten we hopen, dat ook de bewoners van Zoetermeer het resultaat waarderen en dat zij van de stad een nog vogelvriendelijker oord helpen maken.

23 Hoe fit is Darwin?

Arno van Berge Henegouwen

Op 12 februari wordt de 200ste geboortedag van Charles Darwin herdacht. Tevens is het dit jaar 150 jaar geleden dat zijn levenswerk "On the Origin of Species" (Over het ontstaan van soorten) verscheen. Het oeuvre van Darwin heeft ons wereldbeeld ingrijpend veranderd. Tot op de dag van vandaag zijn de implicaties van zijn evolutietheorie nog steeds niet geheel te overzien. Een van de hoogtepunten rond de herdenking dit jaar is een tentoonstelling in het Natural History Museum in Londen waar, naast de wetenschappelijke kant van Darwins genie, ook aandacht aan zijn persoonlijke leven wordt besteed (nog tot 19 april a.s.). De VPRO-televisie vaart vanaf augustus 11 maanden lang de route waar de Beagle met Darwin aan boord vijf jaar over deed. In 35 afleveringen is het verslag van deze reis vanaf september te zien.

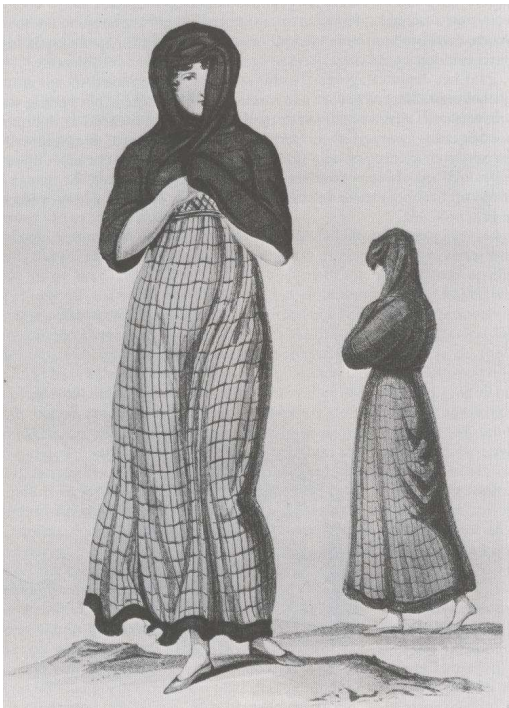


Fig. 57 Vrouwen van Brazilië

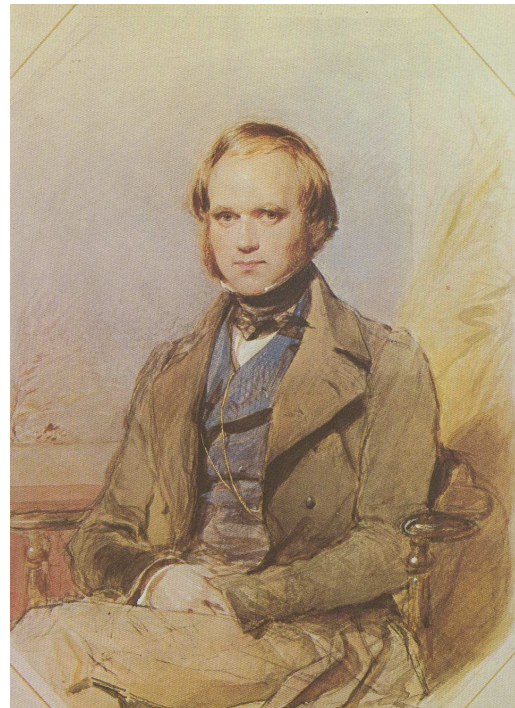


Fig. 58 Charles Darwin op een aquarel in 1840.
31 Jaar oud en nauwelijks getekend door de lange
reis die al vier jaar achter hem lag.

Door papa voorbestemd tot een leven als dominee ontpopte de jonge Charles (1809-1882) zich tijdens zijn studie tot een hartstochtelijk natuurliefhebber en beschrijver. De jacht en het verzamelen van kevers gingen hem boven het geloof. Het waren een paar excellente wetenschappers die zijn liefde voor de geologie en later de biologie deden ontwaken. Door zijn goede komaf was hij in de gelegenheid om als betalend passagier mee te varen op een reis om de wereld met het onderzoeksschip de Beagle. Daar kwam zijn Journal of Researches tot stand en vele jaren later, toen hij zich al lang van de zee en het reizen had afgekeerd, zijn beroemde en revolutionaire evolutietheorie. Uit zijn persoonlijke leven zijn ons veel dingen nagelaten. Zijn huis in Downe met de door hem iedere dag gelopen Sandwalk en de beroemde Wormstone in de tuin maakt nu deel uit van de verzameling van het Natural History Museum in Londen. In het museum worden de tijdens zijn reis met de Beagle verzamelde naturalia bewaard. Darwin is niet meer uit ons leven weg te denken. Zijn gedachtegoed is overal. Het Darwinjaar eindigt op 24 november, de 150 ste verjaardag van het verschijnen van On the Origin of Species.

Darwin was niet de wereldvreemde man waar hij later vaak voor gehouden wordt. In een brief aan zijn zusters uit Buenos Aires, schreef hij:

'Ons voornaamste vermaak was rondrijden en de Spaanse dames bewonderen. Als we die engelen door de straten zagen zweven verzuchtten wij: "Hoe onmogelijk zijn de Engelse vrouwen toch! Ze verstaan noch de kunst van lopen noch de kunst van zich te kleden. En hoe lelijk klinkt "miss" vergeleken met "senorita".'

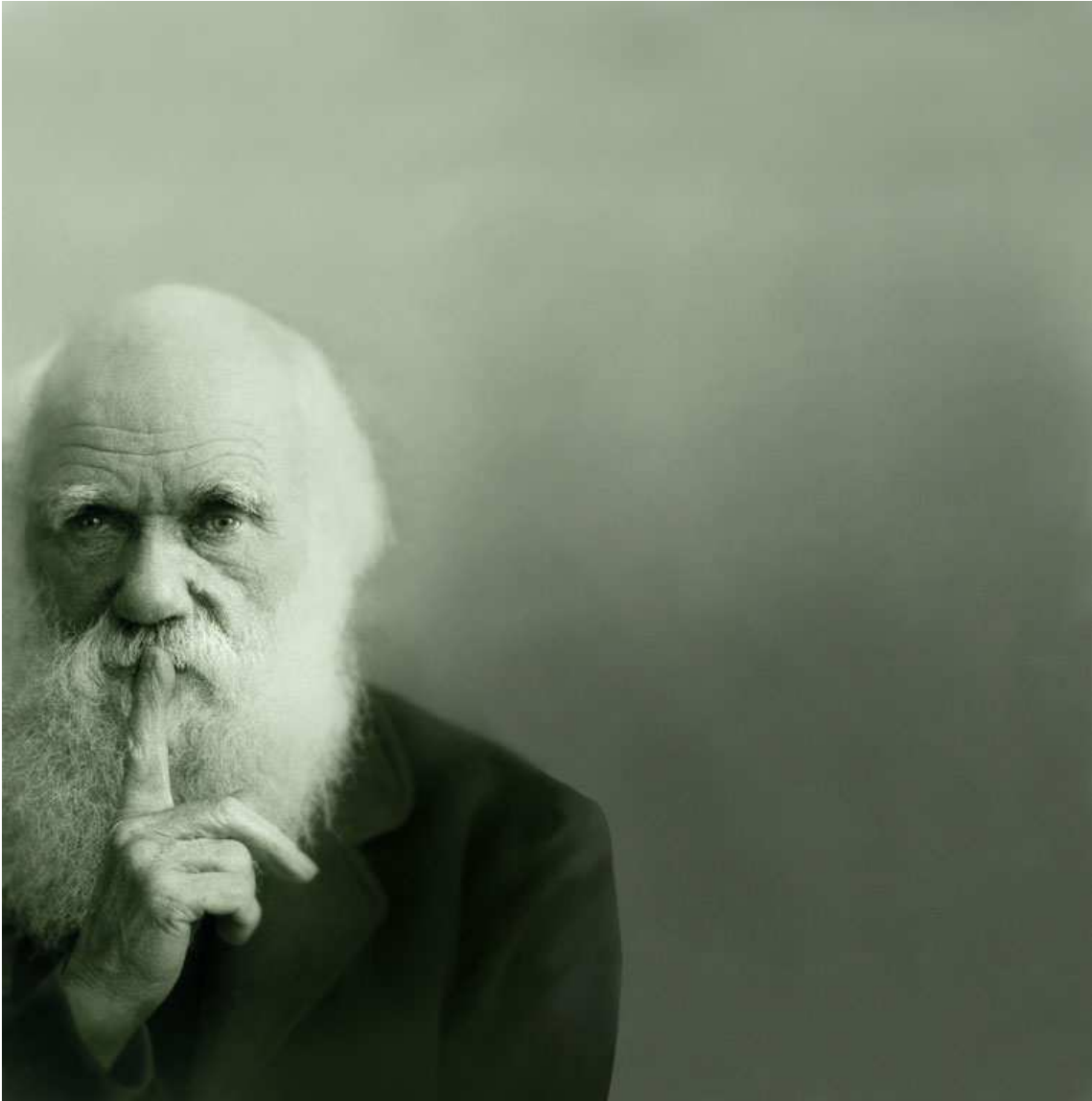
Op donderdagavond 5 februari organiseren IVN, KNNV en VWZ gezamenlijk een Darwinlezing.

Spreker: Arno van Berge Henegouwen

Aanvang: 20.00 uur

Plaats: restaurant van het stadhuis

Ingang: Frankrijklaan 6



*Fig. 59 5 februari a.s. Darwinlezing in het stadhuis van Zoetermeer door Arno van Berge Henegouwen.
Niet verder vertellen a.u.b.*

24 Niet zeuren

Marianne Ketting

In het winternummer van Onze Eigen Tuin stond een verhaal over Henk Gerritsen, zijn levenswerk de Priona-tuinen en zijn laatste boek. Al lezende drong het langzaam tot me door dat dit artikel in feite een gedenkschrift was en dat dat laatste boek ook echt het allerlaatste zou wezen, zijn testament. Pas bij de laatste regels snapte ik dat dit verhaal geschreven was omdat Henk Gerritsen, 60 jaar oud, dóód was. Een schok. Iemand van je eigen generatie. En, na Rob Leopold van de Cruydhoeck, weer een voorvechter, een pleitbezorger van het natuurlijke tuinieren weg. De Priona-tuinen zullen blijven voortbestaan. Er is een stichting tot instandhouding. De grote vraag is hoe lang tuinen als levend kunstwerk hun schepper kunnen overleven. Als hun maker weg is, is dan niet ook de ziel uit een tuin vertrokken?

Ergens halverwege de jaren '80 zag ik de Priona-tuinen voor het eerst. Tuinieren was toen nog niet 'in', er waren maar een paar 'bezoekbare' tuinen en de Priona-tuinen stonden daarvan onderaan mijn lijstje, puur omdat de naam me niet aansprak. Die klonk me te krullerig, te opgedirkt. Maar toen ik, na die andere voorbeeldige tuinen, dan toch eens bij die Priona binnenstapte, was het de eerste en enige die me echt raakte. Op slag verliefd, zelfs. Eindelijk een tuin met een hoofdrol voor wilde planten, met al het bijbehorende gedierte en ongedierte. Een tuin waarin planten ook mochten verbloeien en verwelken, waarin verval, aangevreten blad, luizen en slakken onverbloemd hun rol mochten uitspelen. Dit alles in een sfeervolle en kunstzinnige vormgeving. Geen dure architectonische materialen, gewoon gebruikt wat voorhanden was op het voormalige boerenerf. Daartussen grapjes, mooie en malle kunstwerken, gekke knipsels van buxus die de draak staken met heersende tuinconventies. En ook, lekker dwars, hoekjes met 'foute' planten. Bontbladig, driedubbelbloemig, knalkleurig, carnavalesk. 'Shocking' voor nette tuindames. Heerlijk hilarisch, dus. In de volgende 25 jaar heb ik de Priona-tuinen met een zekere regelmaat bezocht en zag ze veranderen, evolueren. Het zijn nooit statische tuinen geweest. Henk Gerritsen, met zijn enorme kennis van planten in de natuur, volgde ook in zijn tuinontwerpen de natuurlijke dynamiek van plantengemeenschappen. En zelfs ontwierp hij een tuin rond het grootste onkruidprobleem waarmee haast iedere tuinier worstelt: zevenblad. Niet uitroeien, maar combineren met planten met net zo veel of meer groeikracht. Het gaf een prachtig en zeer natuurvriendelijk resultaat.

Eén keer heb ik de vergissing begaan om, uit bekeringsijver (fout, altijd fout) mijn tuinclubje mee te slepen naar de Priona-tuinen. Van tevoren leuk gecorrespondeerd met Henk Gerritsen. Hij tikte me daarbij al op de vingers: tuinieren gaat niet om goed of fout. Het gaat om lol hebben, spelen met de natuur, desnoods met petunia's en afgietsels van Griekse beelden. Alleen vals spelen mag nooit. Geen kunstmest, nooit chemische bestrijdingsmiddelen. En hij gaf me mee als motto: NIET ZEUREN. In het spel met de natuur dat tuinieren heet, is altijd de natuur de sterkste speler.



bron: www.prionatuinen.com

Fig. 60 Kipknipsels met en zonder kop

Toen ons gezelschap in de tuinen arriveerde, dook meneer Gerritsen onder, geschrokken van dat Groningse damesgeweld. 'Hij heeft een bloedhekel aan tuingroepjes,' zei zijn assistent. Maar goed, ik hield hem toch aan zijn belofte om mee te lopen met onze rondgang. En kreeg daar al heel gauw spijt van, want sommige dames snaptten er niets van. Ze begrepen de filosofie achter deze manier van tuinieren niet, ergerden zich aan uitgebloeide of verwaaide planten en gestelde vragen gingen alleen over de naam van een onbekende plant. En omdat men bij zo'n rondgang langs smalle paden achter elkaar aanloopt en niemand luistert naar wat er voor hen uit besproken wordt kreeg meneer Gerritsen –

tig keer dezelfde vraag: "Hoe heet die boom? Wat een gekke naam. Waarom heettie zo?" Henk werd steeds bleker en stiller. Nu begrijp ik dus ook waarom de toon, in de prachtige ironische artikelen die hij in de loop der jaren voor tuinbladen schreef, steeds wat sarcastischer en bitterder werd.

Bij het verlaten van de tuin stonden we nog wat na te praten op het grasveldje bij het kippenhok. Daar stond ook een groepje grote, van buxus geknipte kippen. Deze keer waren daar nogal wat kippen zonder

kop bij. Snoeiongelukje? Of waren die kippen zonder kop Henks stille commentaar op het verschijnsel tuingroepdames? Ik heb het hem gevraagd en hij zei van niet....

Graag wil ik u een bezoekje aan de website Prionatuinen.com aanraden, waar u veel meer kunt lezen over de filosofie en de geschiedenis van deze internationaal vermaarde tuinen, die in Nederland zelf te weinig bekend zijn. En natuurlijk een bezoek aan de Priona-tuinen zelf, zolang ze nog bestaan. En, oh ja, die naam Priona komt van de bijnaam van de vroegere bewoner van het boerenbedoeninkje in Schuinesloot, waar de tuinen zijn gelegen. De Priona was Henks schoonvader.

En zelf ga ik sparen voor dat nieuwe boek, het testament van Henk Gerritsen, getiteld: Buiten is het groen.

25 Natuur en milieuagenda Zoetermeer

januari 2009	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
Wo/zat/zon & eestdagen	14.00 - 16.00	Pony- of ezelrijden, mits het weer toelaat	Stadsboerderij De Balijhoeve	€ 0,50 per rit	De Balijhoeve 3620832
Ma, wo en vr	10.00 - 14.00	Kaasmaken	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Zaterdagen	10.00 - 16.00	Wilgen knotten in omgeving van Zoetermeer. Voor info bij			Pon Ruiter 3434032
Donderdag 8 januari	20.00	Nieuwjaarsborrel Zoetermeerse Natuurverenigingen	stadsboerderij Het Buitenbeest		Vogelwerkgroep, IVN, KNNV
Zaterdag 17 januari	10.00-12.00	Deskundigen beantwoorden uw tuinvragen	Wijkpost Meerzicht 1 ^e etage	Vrij toegang	Groei en Bloei 3411306
Zondag 18 januari	14.00 - 16.00	Vetbolletjes maken voor kinderen van 6 - 12 jaar	Stadsboerderij Het Buitenbeest	gratis	Het Buitenbeest 3520624
Zondag 18 januari	14.00	Winter Foto Wandeling in het Buytenpark	Snowworld		IVN 3423661
Zondag 25 januari	14.00 - 16.00	Vetbolletjes maken voor kinderen van 6 - 12 jaar	Stadsboerderij Het Buitenbeest	gratis	Het Buitenbeest 3520624
Februari 2009	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
Wo/zat/zon- & feestdagen	14.00-16.00	Pony- of ezelrijden, mits het weer toelaat	Stadsboerderij De Balijhoeve	€ 0,50 per rit	De Balijhoeve 3620832
Ma, wo en vr	10.00 - 14.00	Kaasmaken	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Zaterdagen	10.00 - 16.00	Wilgen knotten in omgeving van Zoetermeer. Voor info bij			Pon Ruiter 3434032
Zondag 1 februari	14.00 - 16.00	Vetbolletjes maken voor kinderen van 6 - 12 jaar	Stadsboerderij Het Buitenbeest	Gratis	Het Buitenbeest 3520624
Donderdag 5 februari	20.00	DARWIN-lezing door Arno v Berge - Henegouwen	Bedrijfsrestaurant stadhuis Frankrijkl	Gratis	VWG 3163631
Zondag 8 februari	10.00	Stadsvogelexcursie	Station Leidsewallen		VWG 3163631 NME 3469662
Zondag 8 februari	14.00 - 16.00	Vetbolletjes maken voor kinderen van 6 - 12 jaar	Stadsboerderij Het Buitenbeest	Gratis	Het Buitenbeest 3520624
Donderdag 12 februari	20.00	Lezing over bomen in de stad en tuin door Arie-Cees de Jong	Tuincafe Intratuin	Vrij toegang	Groei en Bloei 3411306
Zondag 15 februari	14.00	Wandeling Bomen en knoppen 1	't Westpunt in het Westerpark		IVN 3423661

Woensdag 18 februari	20.00	Workshop bloemschikken, thema vlechten en schikken, Aanmelden		€ 29,50 incl materiaal	Groei en Bloei 3411306
Zaterdag 21 februari	20.00	Groene ochtend in de Gemeentekas Onderhoud tuin en tuingereedschap	Gemeentekwekerij Industrieweg	Vrij toegang	Groei en Bloei 3411306
Woensdag 25 februari		Lange afstandswandeling	Via de website en pers		IVN 3423661
Donderdag 26 febr	20.00 - 22.00	Start cursus basis bloemwerk, Totaal 3 lessen. Aanmelden	Wijkpost Meerzicht	€ 54,75	Groei en Bloei 3611662
Maart 2009	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
Wo/zat/zon- & feestdagen	14.00- 1600	Pony- of ezelrijden, mits het weer toelaat	Stadsboerderij De Balijhoeve	€ 0,50 per rit	De Balijhoeve 3620832
Ma, wo en vr	10.00 - 14.00	Kaasmaken	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Zaterdag 7 maart	10.00 - 12.00	Groene ochtend: Snoeien in de praktijk. Aanmelden		€ 7,50	Groei en Bloei 3411306
Donderdag 12 maart	20.00	Lezing groenbeheer Zoetermeer Door Arie-Cees de Jong	Wijkpost Meerzicht Uiterwaard 29		Vogelwerkgroep 3163631
Zondag 15 maart	14.00	Wandeling Bomen en knoppen 2	't Westpunt in het Westerpark		IVN 3423661
Zaterdag 21 maart		Nederland Schoon Landelijke Opschoondag	Zie krantenberichten		Gemeente Z'meer NME 3469662
Zondag 22 maart	14.00 - 15.00	Rondleiding in de natuurtuin (onder voorbehoud)	't Westpunt in het Westerpark	Gratis	Natuurtingroep 3413473
Woensdag 25 maart	20.30	Lezing over klimaatverandering en de natuurkalender door Arnold van Vliet van Universiteit Wageningen	't Centrum	Vrije toegang	Groei en Bloei 3411306

Coördinatie: team Natuur- en Milieueducatie Zoetermeer. Internet: www.zoetermeer.nl
Deze agenda komt 4x per jaar uit. Opgave van excursies voor het tweede kwartaal 2009 vóór 15 maart 2009 bij NME-team,
telefoon 346 96 62 E-mail: M.J.Kester@zoetermeer.nl

Webadressen

Bomen overleven
Gem Zoetermeer
Groei en Bloei
IVN
KNNV
Natuurtuin
Vogelwerkgroep

www.bomenoverleven.nl
www.zoetermeer.nl/natuur&milieu
www.zoetermeer.groei.nl
www.ivnzoetermeer.nl
www.knnv.nl/zoetermeer
natuurtuin.zoetermeer@xs4all.nl
<http://www.vwgzoetermeer.nl/>

26 Namen

REDACTIE KWARTAALBERICHT
Johan Vos (023-5280231)
joan@vosdenhartog.demon.nl
Taeke M. de Jong (079-3516599)
Marsmanhove 2 2726 CM Zoetermeer
Email T.M.deJong@tudelft.nl

Inleverdatum decembernummer: voor 20
maart 2009. Geschreven of getypte tekst een
maand vóór deze datum inleveren.

Bestuur

Annet de Jong (voorzitter)	079-342292
Tilly Kester (plv. voorzitter)	079-341260
Lodewijk van Duuren (secretaris)	079-321414
Hans Bieze (penningmeester)	079-342135

Auteurs in 2009

Arno van Berge Henegouwen
Lodewijk van Duuren
Adri de Groot
Annet de Jong
Sinie de Jonge
Marianne Ketting
Tilly Kester
Wim de Liefde
Joke de Ridder
Anke Smits
Johan Vos

Kopij of opgave verzenden naar: Marsmanhove 2 2726 CM Zoetermeer, T.M.deJong@tudelft.nl
of naar Johan Vos joan@vosdenhartog.demon.nl

27 Ik wil ook lid worden

van de KNNV + afdeling Zoetermeer
O > als lid á € 32,50 per jaar
O > als huisgenootlid á € 27,50 per jaar
deze leden ontvangen dit blad, het landelijke
KNNV-blad Natura, korting op de KNNV-uitgaven
en het recht op deelname aan KNNV-kampen

naam
.....

adres
.....

postcode
.....

telefoon
.....

Email
.....

handtekening
.....

28 Streeplijsten en losse waarnemingen 2008

Wim de Liefde, Taeke de Jong

De lijst op de volgende bladzijden begint op elke bladzijde met de volgende kop:

kaart	30	30	30	30	30	30	30	30	30	37	37	30	30	30	30
uurhok	57	58	57	57	57	57	58	57	17	17	57	57	58	57	57
km-hok	45	33	34	51	42	31	12	35	13	14	34	12	51	55	31
Waarnemer(groep)	PWG	PWG	VOS	PWG	PWG	PWG	TSP	PWG	PWG	PWG	PWG	VOS	PWG	PWG	PWG

totaal aantal soorten tot nu	300	150	394	124	360	337	188	336	172	195	394	1111	238	66	284	337
totaal aantal waarnemingen tot nu	102 846	113 229	21 1220	81 174	141 982	51 1283	34 291	114 701	116 262	145 299	133 1220	55 1111	66	91 363	284	115 1283
waarnemingen per streeplijst 2008	102	846	21	1220	81	174	141	982	51	1283	34	291	114	701	116	262

2008

Nieuwe soorten in 2008 staan schuin en vet gedrukt

	data	Los: hok-wmr-datum
	Srtnr	12 april en 14 mei
		8 mei en 14 aug.
		15 mei
		22 mei
		7 juni
		19 juni
		20 juni
		21 juni
		3 juli
		9 juli en 30 juli
		17 juli
		31 juli
		14 augustus
		28 augustus
		13 september

De bovenste drie regels in de kop geven het kilometerhok (zie kaart hiernaast) waarop de waarnemingen betrekking hebben. In de daarop volgende **grijze regels** wordt **per hok** aangegeven hoeveel **soorten**, inclusief in het grijze verleden, tot nu toe zijn gevonden, om hoeveel **waarnemingen** het gaat en hoeveel waarnemingen daarvan dit jaar zijn gedaan. De onderste regel geeft de streeplijstnummers 01 – L15 aan.

De **grijze kolom** rechts wordt **per soort** aangegeven hoe vaak betreffende soort tot nu toe in Zoetermeer is gevonden en in hoeveel hokken. Daaruit kan men opmaken hoe bijzonder de waarneming was.

De kolom 'Los' geeft aan of het een incidentele waarneming betreft.

In onderstaande tabel zijn de afkortingen weergegeven die gebruikt worden voor de verantwoordelijke waarnemer.

Waarnemers streeplijsten en losse waarnemingen

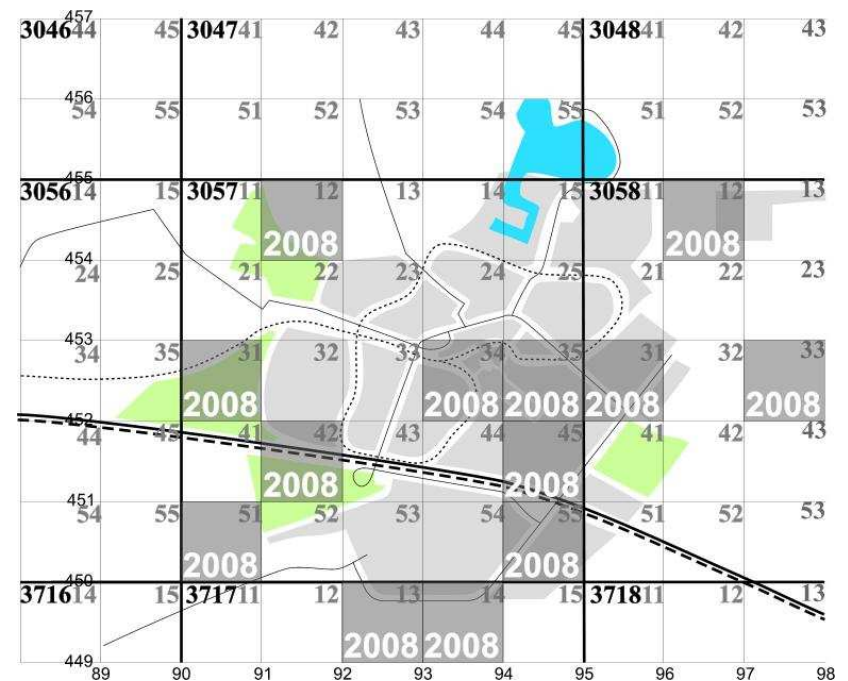
PWG Plantenwerkgroep

TSP Thea Spruijt

VOS Johan Vos

KES Tilly Kester

De waarnemingen 2007 zijn gedaan in de volgende kilometerhokken:



	kaart	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
	uurhok	57	58	57	57	57	57	58	57	17	17	57	57	58	57	57	57	57	57
	km-hok	45	33	34	51	42	31	12	35	13	14	34	12	51	55	31			
	Waarnemer(groep)	PWG	PWG	VOS	PWG	PWG	PWG	TSP	PWG	PWG	PWG	PWG	PWG	VOS	PWG	PWG			
	totaal aantal soorten tot nu	300	150	394	124	380	337	188	336	172	195	394	238	66	284	337			
	totaal aantal waarnemingen tot nu	846	229	1220	174	982	1283	291	701	262	299	1220	1111	66	363	1283			
	waarnemingen per streeplijst 2008	102	113	21	81	141	51	34	114	116	145	133	55	64	91	115			

2008

*Nieuwe soorten in 2008
staan schuin en vet
gedrukt*

NEDERLANDSE NAAM	Srtnr	data	Los: hok-wrmr-datum	aantal wn per soort tot nu toe	aantal hokken per soort tot nu toe
aardbei, Bos-	00529		12 april en 14 mei	22	12
akelei, Wilde	00080		8 mei en 14 aug.	11	9
Akkerkers	01078	x	15 mei	75	36
Akkerkool	00708	x x	22 mei	77	37
andoom, Moeras-	01245	x	7 juni	121	42
anemoon, Gele	00058	x x x	19 juni	7	3
barbarakruid, Gewoon	00133	x	20 juni	68	32
basterdwederik, Beklierde	00448		21 juni	52	29
basterdwederik, Berg-	00454		3 juli	46	21
basterdwederik, Kantige	01642	x	9 juli en 30 juli	25	22
basterdwederik, Viltige	00457	x	17 juli	80	38
Beekpunge	01349		31 juli	16	11
beemdgras, Ruw	00959	x	14 augustus	127	39
beemdgras, Veld-	00958	x	28 augustus	41	26
berenklauw, Gewone	00607	x x	13 september	127	44
berenklauw, Reuzen-	00606	x		43	23
Bevertijes	00153			4	2
bies, Ruwe	01161			7	7
biggenkruid, Gewoon	00654	x		31	17
Bijvoet	00101	x x		145	43
Bitterzoet	01218			65	31
Bosrank	00339	x		39	23
boterbloem, Behaarde	01057			18	13
boterbloem, Blaatrekkende	01058	x x		104	40
boterbloem, Grote	01051			7	5
boterbloem, Knol-	01045			4	3

	kaart	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
	uurhok	57	58	57	57	57	57	58	57	17	17	57	57	58	57	57	57	57	57
	km-hok	45	33	34	51	42	31	12	35	13	14	34	12	51	55	31			
	Waarnemer(groep)	PWG	PWG	VOS	PWG	PWG	PWG	TSP	PWG	PWG	PWG	PWG	PWG	VOS	PWG	PWG			
	totaal aantal soorten tot nu	300	150	394	124	380	337	188	336	172	195	394	238	66	284	337			
	totaal aantal waarnemingen tot nu	846	229	1220	174	982	1283	291	701	262	299	1220	1111	66	363	1283			
	waarnemingen per streeplijst 2008	102	113	21	81	141	51	34	114	116	145	133	55	64	91	115			

2008

*Nieuwe soorten in 2008
staan schuin en vet
gedrukt*

NEDERLANDSE NAAM	Srtnr	data	Los: hok-wrmr-datum	aantal wn per soort tot nu toe	aantal hokken per soort tot nu toe
boterbloem, Kruidende	01056	x x x	12 april en 14 mei	183	45
boterbloem, Scherpe	01040	x x	8 mei en 14 aug.	128	41
Braam	06452		15 mei	34	21
braam, Dauw-	01089	x	22 mei	39	20
braam, Gewone	01634	x x	7 juni	33	19
brandnetel, Grote	01321	x x x	19 juni	205	44
brandnetel, Kleine	01322	x	20 juni	51	27
brunel, Gewone	01017	x x	21 juni	90	35
cichorei, Wilde	00325	305733 - VOS - 21/8	3 juli	14	10
Citroenmelisse	05255		9 juli en 30 juli	8	8
cypergras, Bleek	05399	x	17 juli	3	3
cypergras, Bleek	05399	305754 - KES - 9/7	31 juli	3	3
cypergras, Rood	05526		14 augustus	1	1
Damastbloem	01860	x	28 augustus	6	4
Damastbloem	01860	305711 - VOS - 27/5	13 september	6	4
distel, Akker-	00331	x x		210	45
distel, Krul-	00208	x		78	28
distel, Speer-	00336	x x		171	44
Doornappel	00393			13	12
dotterbloem, Gewone	00187	x		71	26
dovenetel, Bonte gele	01898	x		32	18
dovenetel, Ingesneden	00703	x		24	19
dovenetel, Paarse	00706	x		105	42
dovenetel, Witte	00700	x x		125	43
dravik, IJle	00165	x x		109	35
dravik, Spaanse	05350	305714 - VOS - 30/5		11	6

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 37 37 30 30 30 30 30
uurhok 57 58 57 57 57 57 58 57 17 17 57 57 58 57 57
km-hok 45 33 34 51 42 31 12 35 13 14 34 12 51 55 31
Waarnemer(groep) PWG PWG VOS PWG PWG TSP PWG PWG PWG VOS PWG PWG

totaal aantal soorten tot nu	300	150	394	124	380	337	188	336	172	195	394	238	66	284	337
totaal aantal waarnemingen tot nu	846	229	1220	174	982	1283	291	701	262	299	1220	1111	66	363	1283
waarnemingen per streeplijst 2008	102	113	21	81	141	51	34	114	116	145	133	55	64	91	115

2008

Nieuwe soorten in 2008 staan schuin en vet gedrukt

NEDERLANDSE NAAM	Srtnr	Los: hok-wrnr-datum															aantal wn per soort tot nu toe		aantal hokken per soort tot nu toe	
		12 april en 14 mei	8 mei en 14 aug.	15 mei	22 mei	7 juni	19 juni	20 juni	21 juni	3 juli	9 juli en 30 juli	17 juli	31 juli	14 augustus	28 augustus	13 september				
hertshooi, Gevleugeld	00651	x						x	x									47	28	
hoefblad, Groot	00926	x			x						x							57	26	
hoefblad, Klein	01316	x	x		x	x		x	x	x	x	x	x	x	x			162	45	
Hoenderbeet	00701								x	x								56	32	
Holpijp	00463				x													3	3	
Hondsdrif	00582	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x			209	44	
hoornbloem, Gewone	00296	x	x		x	x		x	x	x			x					157	44	
hoornbloem, Kluwen-	00295	x			x	x												71	36	
hoornbloem, Zand-	00298	x	x					x	x									42	24	
hoornbloem, Zand-	00298	305831 - KES - 24/5																42	24	
Hop	00639	305743 - VOS - 15/10																10	7	
Iep	06541		x						x									6	5	
IJzerhard	01344												x					4	2	
ijzerhard, Stijf	05447	305714 - VOS - 30/5																1	1	
judaspenning, Tuin-	01866											x						42	24	
kaardebol, Grote	00412	x	x									x	x	x				76	33	
kaasjeskruid, Groot	00792				x			x						x				32	20	
kaasjeskruid, Klein	00790								x									19	16	
Kale jonker	00335						x											5	3	
Kalmoes	00007										x							27	17	
Kamgras	00386	305811 - KES - 5/6			x													34	16	
kamille, Echte	00794		x		x			x	x	x	x			x	x			117	42	
kamille, Reukeloze	00795		x	x		x		x	x	x	x		x	x				91	42	
kamille, Schijf-	00796							x		x								72	38	
kattenstaart, Grote	00785		x					x				x	x	x				108	38	
klaproos, Bleke	00915				x													27	18	
klaproos, Bleke	00915	305725 - KES - 21/5																27	18	
klaproos, Grote	00916		x	x		x		x	x	x	x							102	40	
klaver, Basterd-	01301		x		x	x		x										59	33	

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 37 37 30 30 30 30 30
uurhok 57 58 57 57 57 57 58 57 17 17 57 57 58 57 57
km-hok 45 33 34 51 42 31 12 35 13 14 34 12 51 55 31
Waarnemer(groep) PWG PWG VOS PWG PWG TSP PWG PWG PWG VOS PWG PWG

totaal aantal soorten tot nu	300	150	394	124	380	337	188	336	172	195	394	238	66	284	337
totaal aantal waarnemingen tot nu	846	229	1220	174	982	1283	291	701	262	299	1220	1111	66	363	1283
waarnemingen per streeplijst 2008	102	113	21	81	141	51	34	114	116	145	133	55	64	91	115

2008

Nieuwe soorten in 2008 staan schuin en vet gedrukt

NEDERLANDSE NAAM	Srtnr	Los: hok-wrnr-datum															aantal wn per soort tot nu toe		aantal hokken per soort tot nu toe	
		12 april en 14 mei	8 mei en 14 aug.	15 mei	22 mei	7 juni	19 juni	20 juni	21 juni	3 juli	9 juli en 30 juli	17 juli	31 juli	14 augustus	28 augustus	13 september				
klaver, honing-, Citroengele	00812	x																24	19	
klaver, honing-, Goudgele	00810	x																19	17	
klaver, honing-, Witte	00809	x																86	43	
klaver, Hop-	00799				x			x	x	x	x	x	x	x	x			128	43	
klaver, Kleine	01299	x	x		x	x	x		x	x	x							100	41	
klaver, Rode	01305	x	x		x	x	x		x	x	x	x	x	x	x			148	44	
klaver, Witte	01306	x			x	x	x		x	x	x	x	x	x	x			153	44	
klaverzuring, Gehoornde	00910								x	x								36	20	
klaverzuring, Stijve	00911									x								27	19	
Kleefkruid	00546	x	x	x	x	x												150	40	
Klimop	00598				x													43	19	
klit, Gewone	02457	x											x	x				102	32	
klokje, Akker-	00195	305723 - VOS - 22/5																8	8	
klokje, Karpaten-	05387	305754 - VOS - 30/7																1	1	
klokje, Kruip-	05352																	6	6	
klokje, Pracht-	00194																	14	11	
klokje, Ruig	00199	305754 - VOS - 30/7																18	13	
Knoopkruid	01766																	73	30	
knopkruid, Harig	00544		x															64	35	
koekoeksbloem, Dag-	00807				x	x												68	29	
koekoeksbloem, Echte	00772																	52	22	
koekoeksbloem, Echte	00772	305811 - KES - 21/5																52	22	
Koninginnenkruid	00490		x															77	29	
Koolzaad	01802	x	x		x	x												98	41	
kornoelje, Canadese	05525																	18	13	
kornoelje, Rode	00355		x	x														50	27	
Kransgras	05456																	4	4	
Kransgras	05456	305811 - KES - 5/6																4	4	
Kransgras	05456	305754 - KES - 9/7																4	4	

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 37 37 30 30 30 30 30
uurhok 57 58 57 57 57 57 58 57 17 17 57 57 58 57 57
km-hok 45 33 34 51 42 31 12 35 13 14 34 12 51 55 31
Waarnemer(groep) PWG PWG VOS PWG PWG PWG TSP PWG PWG VOS PWG PWG

totaal aantal soorten tot nu	300	150	394	124	380	337	188	336	172	195	394	238	66	284	337
totaal aantal waarnemingen tot nu	846	229	1220	174	982	1283	291	701	262	299	1220	1111	66	363	1283
waarnemingen per streeplijst 2008	102	113	21	81	141	51	34	114	116	145	133	55	64	91	115

2008

*Nieuwe soorten in 2008
staan schuin en vet
gedrukt*

NEDERLANDSE NAAM	Srtnr	data	Los: hok-wrnr-datum	aantal wn per soort tot nu toe	aantal hokken per soort tot nu toe
Kransmuur	02466		12 april en 14 mei		4 3
Kransmuur	02466		8 mei en 14 aug.		4 3
Kroontjeskruid	00495		15 mei		70 35
kroos, Klein	00723		22 mei		46 32
Kropaar	00390		7 juni		194 44
kruidkors, Steen-	00733		19 juni		13 10
Kruipertje	00636		20 juni		107 36
kruidkruid, Bezem-	01733		21 juni		29 16
kruidkruid, Jakobs-	02290		3 juli		169 43
kruidkruid, Klein	01192		9 juli en 30 juli		111 40
Kweek	00446		17 juli		136 40
langbaardgras, Gewoon	01393		31 juli		48 23
lathyrus, Veld-	00715		14 augustus		41 21
leeuwenbek, Muur-	00741		28 augustus		19 13
leeuwenbek, Walstro-	05334		13 september		4 3
leeuwentand, Vertakte	00725				45 26
lepelblad, Deens	00342				15 8
Lidrus	00466				67 35
Lidsteng	00630				24 12
liefdegras, Straat-	01762				31 18
Liesgras	00585				106 40
lis, Gele	00665				126 37
lis, Gele	00665				126 37
lisdodde, Grote	01318				113 43
lisdodde, Kleine	01317				29 17
Look-zonder-look	00029				113 33
Luzerne	00801				49 28
Madeliefje	00135				135 43
Mannagrass	00584				67 33

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 37 37 30 30 30 30 30
uurhok 57 58 57 57 57 57 58 57 17 17 57 57 58 57 57
km-hok 45 33 34 51 42 31 12 35 13 14 34 12 51 55 31
Waarnemer(groep) PWG PWG VOS PWG PWG PWG TSP PWG PWG VOS PWG PWG

totaal aantal soorten tot nu	300	150	394	124	380	337	188	336	172	195	394	238	66	284	337
totaal aantal waarnemingen tot nu	846	229	1220	174	982	1283	291	701	262	299	1220	1111	66	363	1283
waarnemingen per streeplijst 2008	102	113	21	81	141	51	34	114	116	145	133	55	64	91	115

2008

*Nieuwe soorten in 2008
staan schuin en vet
gedrukt*

NEDERLANDSE NAAM	Srtnr	data	Los: hok-wrnr-datum	aantal wn per soort tot nu toe	aantal hokken per soort tot nu toe
Mantelanjier, Kleine	00697		12 april en 14 mei		2 2
margriet, Gewone	00319		8 mei en 14 aug.		132 40
marjolein, Wilde	00894		15 mei		14 8
meidoorn, Eenstijlige	00369		22 mei		74 27
melde, Spies-	00121		7 juni		93 37
melde, Uitstaande	00123		19 juni		47 29
melkdistel, Akker-	02324		20 juni		125 43
melkdistel, Gekroesde	01224		21 juni		114 40
melkdistel, Gewone	01225		3 juli		104 41
Moederkruid	00320		9 juli en 30 juli		34 20
Moeraskers	01076		17 juli		59 34
morgenster, Gele	02418		31 juli		63 28
morgenster, Oosterse	01292		14 augustus		2 2
morgenster, Paarse	01293		28 augustus		21 16
mosterd, Zwarte	00152		13 september		79 34
muur, Water-	00813				108 39
muur, Duinvogel-	01252				2 2
muur, Vogel-	01250				113 39
Muurpeper	01175				36 23
Muursla	00839				8 6
naalbaar, Geelrode	01195				9 7
naalbaar, Groene	01197				3 3
nachtschade, Zwarte, s.s.	01219				65 36
nagelkruid, Geel	00579				99 31
oievaarsbek, Beemd-	00573				5 4
oievaarsbek, Berm-	00575				37 18
oievaarsbek, Berm-	00575				37 18
oievaarsbek, Kleine	00574				36 26

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 37 37 30 30 30 30 30
uurhok 57 58 57 57 57 57 58 57 17 17 57 57 58 57 57
km-hok 45 33 34 51 42 31 12 35 13 14 34 12 51 55 31
Waarnemer(groep) PWG PWG VOS PWG PWG TSP PWG PWG PWG VOS PWG PWG

totaal aantal soorten tot nu	300	150	394	124	380	337	188	336	172	195	394	238	66	284	337
totaal aantal waarnemingen tot nu	846	229	1220	174	982	1283	291	701	262	299	1220	1111	66	363	1283
waarnemingen per streeplijst 2008	102	113	21	81	141	51	34	114	116	145	133	55	64	91	115

2008

Nieuwe soorten in 2008 staan schuin en vet gedrukt

NEDERLANDSE NAAM	Srtnr	data	Los: hok-wrnr-datum															aantal wn per soort tot nu toe		aantal hokken per soort tot nu toe	
			12 april en 14 mei	8 mei en 14 aug.	15 mei	22 mei	7 juni	19 juni	20 juni	21 juni	3 juli	9 juli en 30 juli	17 juli	31 juli	14 augustus	28 augustus	13 september				
ooievaarsbek, Slipbladige	00570				x	x	x		x								129	41			
ooievaarsbek, Zachte	00571		x			x											70	32			
orchis, Riet-	00890				x			x	x								57	22			
orchis, wespen-, Brede	00460					x											77	25			
orchis, wespen-, Brede	00460	305725 - KES - 19/7															77	25			
orchis, wespen-, Brede	00460	305831 - KES - 19/7															77	25			
orchis, wespen-, Moeras-	00461					x											3	1			
Paardenbloem	02430		x	x		x	x		x	x	x						156	44			
paardenkastanje, Witte	01851				x												15	12			
pastinaak, Gewone	00922				x		x	x		x	x		x	x	x		154	44			
Peen	00394			x		x			x	x	x		x	x	x		125	40			
Penningkruid	00782			x													29	15			
Perzikkruid	00977								x	x							73	33			
Pijlkruid	01114	305722 - VOS - 26/6															10	7			
Pinksterbloem	00205		x			x											100	36			
plomp, Gele	00865					x	x										48	23			
populier, Zwarte	00982					x											5	5			
raaigras, Engels	00756			x		x	x		x	x	x		x				153	41			
raaigras, Italiaans	00755			x						x							19	16			
raket, Gewone	01211		x			x			x	x	x		x				106	36			
ratelaar, Grote	01066								x								33	16			
ratelaar, Harige	01065								x								31	17			
Reuzenbalsemien	01862																13	12			
Riet	00933		x	x		x	x		x	x	x		x	x	x		177	45			
Rietgras	00930			x		x	x		x	x			x	x			118	42			
Robertskruid	00576		x						x	x	x		x				87	32			
rolklaver, Gewone	00761			x													22	18			
rolklaver, Moeras-	00763					x			x								16	11			
rolklaver, Moeras-	00763	305831 - KES - 25/6															16	11			

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 37 37 30 30 30 30 30
uurhok 57 58 57 57 57 57 58 57 17 17 57 57 58 57 57
km-hok 45 33 34 51 42 31 12 35 13 14 34 12 51 55 31
Waarnemer(groep) PWG PWG VOS PWG PWG TSP PWG PWG PWG VOS PWG PWG

totaal aantal soorten tot nu	300	150	394	124	380	337	188	336	172	195	394	238	66	284	337
totaal aantal waarnemingen tot nu	846	229	1220	174	982	1283	291	701	262	299	1220	1111	66	363	1283
waarnemingen per streeplijst 2008	102	113	21	81	141	51	34	114	116	145	133	55	64	91	115

2008

Nieuwe soorten in 2008 staan schuin en vet gedrukt

NEDERLANDSE NAAM	Srtnr	data	Los: hok-wrnr-datum															aantal wn per soort tot nu toe		aantal hokken per soort tot nu toe	
			12 april en 14 mei	8 mei en 14 aug.	15 mei	22 mei	7 juni	19 juni	20 juni	21 juni	3 juli	9 juli en 30 juli	17 juli	31 juli	14 augustus	28 augustus	13 september				
rolklaver, Rechte	02465																9	9			
roos, Hond-	01643					x											70	32			
roos, Veelbloemige	05129																57	22			
rus, Greppel-	00675																77	25			
rus, Pit-	00680		x	x													77	25			
rus, Platte	00678																77	25			
rus, Tengere	00690																3	1			
rus, Zeegroene	00684																3	1			
rus, Zomp-	00673																156	44			
Schijnaardbei	05117																15	12			
Schijnpapaver	05411	305734 - KES - 8/5															154	44			
Schijnpapaver	05411	305811 - KES - 22/5															125	40			
Schijnpapaver	05411	305725 - KES - 24/5															29	15			
Schijnpapaver	05411	305723 - VOS - 22/5															73	33			
silene, Blaas-	01206																10	7			
Sint-Janskruid	00649																100	36			
sla, Kompas-	00699		x	x													48	23			
smeerwortel, Gewone	01259		x	x													5	5			
Spaanse aak	00001																153	41			
speenkruid, Gewoon	01047																19	16			
spirea, Moeras-	00526																106	36			
stekelvaren, Brede	00419																33	16			
Sterrenkroos	06097		x	x													31	17			
Stinkende gouwe	00305																13	12			
Straatgras	00952		x	x													177	45			
streepzaad, Klein	00372																118	42			
struisgras, Gewoon	00019																87	32			
tandzaad, Smal	00142																22	18			
tandzaad, Zwart	00143																16	11			

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 37 37 30 30 30 30 30
uurhok 57 58 57 57 57 57 58 57 17 17 57 57 58 57 57
km-hok 45 33 34 51 42 31 12 35 13 14 34 12 51 55 31
Waarnemer(groep) PWG PWG VOS PWG PWG PWG TSP PWG PWG VOS PWG PWG

totaal aantal soorten tot nu	300	150	394	124	380	337	188	336	172	195	394	238	66	284	337
totaal aantal waarnemingen tot nu	846	229	1220	174	982	1283	291	701	262	299	1220	1111	66	363	1283
waarnemingen per streeplijst 2008	102	113	21	81	141	51	34	114	116	145	133	55	64	91	115

2008

*Nieuwe soorten in 2008
staan schuin en vet
gedrukt*

NEDERLANDSE NAAM	Srtnr	data	Los: hok-wrnr-datum	aantal wn per soort tot nu toe	aantal hokken per soort tot nu toe
teunisbloem, Middelste	05457	x	12 april en 14 mei	51	27
Timoteegras	00932		8 mei en 14 aug.	117	41
Tongvaren	00934		15 mei	6	5
valeriaan, Echte	01333	x	22 mei	45	25
varkensgras, Gewoon	00968	x	7 juni	121	44
varkenskers, Grove	00359		19 juni	20	16
varkenskers, Kleine	00358		20 juni	41	26
Veenwortel	00967	x	21 juni	166	45
veldkers, Bos-	00202	x	3 juli	28	17
veldkers, Kleine	00203	x	9 juli en 30 juli	81	37
vergeet-mij-nietje, Akker-	00840	x	17 juli	82	39
vergeet-mij-nietje, Bos-	00846	x	31 juli	27	18
vergeet-mij-nietje, Moeras-	01494		14 augustus	52	29
vetkruid, Wit	01176		28 augustus	12	7
vetkruid, Wit	01176	305725 - KES - 21/5	13 september	12	7
vetmuur, Donker en uitstaand	01109	x		37	25
vetmuur, Liggende	01112			53	25
Vijfvingerkruid	01010			40	24
vingergras, Harig	00408	305754 - VOS - 3/7		20	12
viooltje, bos-, Bleeksporig	01387	305723 - KES - 26/3		2	2
Vlas	01814	305734 - KES - 19/9		7	7
Vlasbekje	00745			15	13
vlier, Gewone	01133	x		106	34
vlieszaad, Smal	00353			8	7
Vlinderstruik	05032			31	21
vlotgras, Stomp	00586	x		5	5
vossenstaart, Geknikte	00040	x		56	26
vossenstaart, Grote	00042	x		88	38

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 37 37 30 30 30 30 30
uurhok 57 58 57 57 57 57 58 57 17 17 57 57 58 57 57
km-hok 45 33 34 51 42 31 12 35 13 14 34 12 51 55 31
Waarnemer(groep) PWG PWG VOS PWG PWG PWG TSP PWG PWG VOS PWG PWG

totaal aantal soorten tot nu	300	150	394	124	380	337	188	336	172	195	394	238	66	284	337
totaal aantal waarnemingen tot nu	846	229	1220	174	982	1283	291	701	262	299	1220	1111	66	363	1283
waarnemingen per streeplijst 2008	102	113	21	81	141	51	34	114	116	145	133	55	64	91	115

2008

*Nieuwe soorten in 2008
staan schuin en vet
gedrukt*

NEDERLANDSE NAAM	Srtnr	data	Los: hok-wrnr-datum	aantal wn per soort tot nu toe	aantal hokken per soort tot nu toe
Vroegeling	00483	x	12 april en 14 mei	51	27
Vroegeling	00483	305734 - KES - 15/3	8 mei en 14 aug.	117	41
waterbies, Gewone	00437		15 mei	6	5
watereppe, Grote	01216	304745 - KES - 6/5	22 mei	45	25
watereppe, Kleine	01215		7 juni	121	44
Watergentiaan	00867		19 juni	20	16
waterkers, Gele	01074		20 juni	41	26
waterkers, Slanke	00859		21 juni	166	45
waterlelie, Witte	00866		3 juli	28	17
Waterpeper	00972		9 juli en 30 juli	81	37
waterpest, Smalle	00442		17 juli	82	39
Waterpunge	01135		31 juli	27	18
waterranonkel, Stijve	01046		14 augustus	52	29
waterweegbree, Grote	00028		28 augustus	12	7
waterweegbree, Slanke	00027		13 september	12	7
wederik, Moeras-	00783				
weegbree, Grote	00947			37	25
weegbree, Hertshoorn-	00944	305754 - VOS - 3/7		53	25
weegbree, Smalle	00946			40	24
wikke, Heggen-	01373			20	12
wikke, Ringel-	01370			2	2
wikke, Smalle	05454			7	7
wikke, Vierzadige, s.s.	01375			15	13
wikke, Vogel-	01369			106	34
Wilde bertram	00005			8	7
wilg, Grauwe	01119			31	21
wilg, Kraak-	01121			5	5
wilg, Schiet-	01116			56	26
wilgenroosje, Harig	00451			88	38

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 37 37 30 30 30 30 30
uurhok 57 58 57 57 57 57 58 57 17 17 57 57 58 57 57
km-hok 45 33 34 51 42 31 12 35 13 14 34 12 51 55 31
Waarnemer(groep) PWG PWG VOS PWG PWG TSP PWG PWG PWG PWG VOS PWG PWG

totaal aantal soorten tot nu	300	150	394	124	380	337	188	336	172	195	394	238	66	284	337
totaal aantal waarnemingen tot nu	846	229	1220	174	982	1283	291	701	262	299	1220	1111	66	363	1283
waarnemingen per streeplijst 2008	102	113	21	81	141	51	34	114	116	145	133	55	64	91	115

2008

Nieuwe soorten in 2008 staan schuin en vet gedrukt

NEDERLANDSE NAAM	Srtnr	data	Los: hok-wrnr-datum															aantal wn per soort tot nu toe		aantal hokken per soort tot nu toe	
			12 april en 14 mei	8 mei en 14 aug.	15 mei	22 mei	7 juni	19 juni	20 juni	21 juni	3 juli	9 juli en 30 juli	17 juli	31 juli	14 augustus	28 augustus	13 september				
winde, Akker-	00350		x								x								45	29	
winde, Haag-	00188		x			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x			148	43	
winterpostelein, Roze	01679	305811 - KES - 5/6																	15	11	
witbol, Gestrepte	00631		x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x			193	45	
Witte krodde	01281		x			x					x	x							90	39	
wolfsmelk, Kruisbladige	01689										x			x					6	5	
wolfsmelk, Tuin-	00498					x				x	x			x					61	31	
Wolfspoot	00780							x		x	x		x	x	x				54	29	
wormkruid, Boeren-	01260		x			x						x							74	32	
zandkool, Grote	00410										x								30	19	
zandkool, Kleine	00409						x				x								20	13	
zandmuur, Gewone	00089									x	x								17	13	
Zandraket	00081			x															27	17	
zannichellia, Zittende	01396										x								4	3	
Zegekruid	00863											x							13	13	
zegge, Oever-	00259		x			x													39	26	
zegge, Ruige	00235		x			x					x	x	x						130	38	
zegge, Tweerijige	00225		x																10	8	
zegge, vos-, Valse	00245			x		x					x	x							51	31	
zegge, Zwarte	00244										x								2	2	
Zevenblad	00011		x		x												x		87	33	
Zilver schoon	01006		x	x		x	x				x	x	x	x	x	x			141	44	
Zulte	00117																x		17	11	
zuring, Berm-	01095			x			x												31	19	
zuring, Goud-	01100																x		16	12	
zuring, Kluwen-	01097						x				x	x	x						61	34	
zuring, Krul-	01098		x			x	x	x	x	x	x	x							137	44	
zuring, Moeras-	01102																x		30	19	
zuring, Ridder-	01101		x	x		x	x				x	x	x						164	43	

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 37 37 30 30 30 30 30
uurhok 57 58 57 57 57 57 58 57 17 17 57 57 58 57 57
km-hok 45 33 34 51 42 31 12 35 13 14 34 12 51 55 31
Waarnemer(groep) PWG PWG VOS PWG PWG TSP PWG PWG PWG PWG VOS PWG PWG

totaal aantal soorten tot nu	300	150	394	124	380	337	188	336	172	195	394	238	66	284	337
totaal aantal waarnemingen tot nu	846	229	1220	174	982	1283	291	701	262	299	1220	1111	66	363	1283
waarnemingen per streeplijst 2008	102	113	21	81	141	51	34	114	116	145	133	55	64	91	115

2008

Nieuwe soorten in 2008 staan schuin en vet gedrukt

NEDERLANDSE NAAM	Srtnr	data	Los: hok-wrnr-datum															aantal wn per soort tot nu toe		aantal hokken per soort tot nu toe	
			12 april en 14 mei	8 mei en 14 aug.	15 mei	22 mei	7 juni	19 juni	20 juni	21 juni	3 juli	9 juli en 30 juli	17 juli	31 juli	14 augustus	28 augustus	13 september				
zuring, Schapen-	01094										x								32	24	
zuring, Schapen-	01094	305811 - KES - 5/6																	32	24	
zuring, Veld-	01093			x			x							x	x				71	34	
zuring, Water-	01099										x								48	25	
Zwaluw tong	00970														x	x			48	30	
Zwanenbloem	00171									x	x								56	28	
Zwanenbloem	00171	305831 - KES - 19/7																	56	28	
zwenkgras, Hard	01402																		3	3	
zwenkgras, Reuzen-	00515																		3	1	
zwenkgras, Riet-	00514			x			x								x				51	33	
zwenkgras, Rood	00520			x			x	x							x				69	29	

29 Index (exclusief streeplijsten)

- 4-zadige wikke 10
aalscholver 14
aalscholvers 15
Albert Schweitzersingel ... 20
althaea officinalis 11
argusvlinder 18
asplenium scolopendrium 12
atalanta 18
Balij 17
Balster, Wouter 25
bastaardwederik 9
basterdwederik 9
bedeguaargal 19
beflijster 14
bekerzwam 8
Benthuizer Plas ... 15, 16, 17
Bentwoud 3
Berg, Evelien van den 9
Berge Henegouwen, Arno
van 20, 22, 27, 28, 29
berk 20
bidens spec. 13
bjerkandera adusta 8, 20
bjerkandera fumosa 8, 20
blauwborst 14
bleek cypergras 10
bloedrode heidelibel 18
bloedweizwam 8, 16
bloemkoolwijken 3
boleet 8
bont zandoogje 17, 18
bonte specht 15
boomblauwtje 18
boomkruiper 15, 16
bosrietzanger 14
braakbal 20
brede wespenorchis 10
brilduiker 16, 17
bromus racemosus subsp.
commutatus 11
bruin blauwtje 18
bruin zandoogje 18
bruine kiekendief 14
bruine kikker 22
buizerd 14
bundelmycena 8
burg. Hoekstrapark 20
burgemeester Hoekstrapark
..... 19, 20
buxus 30
Buytenpark 14, 15
Buytenwegh 3
campanula carpatica 11
Centrum-Dorp 12
citroenvlinder 18
clitocybe fragrans 20
conocybe arrheni 8
coprinus atramentarius 20
coprinus disseminatus 8
coprinus domesticus 8
coprinus micaceus 8
crepidotus cesatii 8
crepidotus mollis 8
Cruydhoeck, Rob Leopold
van de 30
cypergras 10
cyperus longus 11
daedeleopsis confragosa .. 8
dagpauwoog 18
Darwin, Charles 28
dennenvlamhoed 8
diplolepis rosae 19
distelvlinder 18
dodaars 14, 15, 16
donkersporig bosviooltje .. 10
donzige melkzwammen ... 20
Dorp 12
draadsteelmycena 20
druif 22
Duuren, Lodewijk van 4, 7
duurzaam bouwen 3
echt judasoor 8
echte heemst 11
egel 22, 25
egelvriendelijk beheer 25
els 9
esdoorn 8
E-team 25
festuca brevipila 11
flammulina velutipes 20
FLORON 23
fopelfenbankje 20, 21
franjehoed 8
gaai 15
galerina hypnorum 20
galwesp 19
ganoderma lipsiense 8
gans 14
geelbruin mosklokje 20
geelbruine spleetvezelkop
..... 20, 21
geelrode naalbaar 10
geelsteelhertezwam ... 20, 21
Geerpolder 15
gehakelde aurelia 18, 19
gele lis 9
gele trilzwam 8
geringd breeksteeltje 8
Gerritsen, Henk 30
geweizwam 15, 20, 21
gewone boomwrat 16
gewone dotterbloem 10
gewone fopzwam 8, 20
gewone glimmerinktzwam . 8
gewone hertenzwam 8
gewone krulzoom 20
gewone oeverlibel 18
gewone steenraket 10
gewone zwavelkop 8
gewoon elfenbankje 8, 20
gewoon fluweelpootje 20
gewoon meniezwammetje 8,
20
gingellikruid 10, 11, 13
glimmerinktzwam 8
goudhaantje 14, 16, 17
grasmus 14
graspieper 14
grauwe gans 23
grijze buisjeszwam 8, 20
groenbeheer 3
Groene Kreek 10
groene specht 15, 16, 17
groene spechten 16
groenling 14, 15
groot koolwitje 18
Groot, Adri de 14
grote gele kwikstaart 22
grote kaardenbol 10
grote kale inktzwam 20
grote keizerlibel 18
grote lisdodde 10
grote roodoogjuffer 18
grote trosdravik 11
grote uil 20
grote viltinktzwam 7, 8
guizotia abyssinica 11, 13
gymnopilus sapineus 8
halsbandparkiet ... 15, 16, 22
hard zwenkgras 11
hazelaar 8
hebeloma crustuliniforme sl
..... 20
hebeloma mesophaeum .. 20
heggenwikke 10
helmycena 8
helvella crispa 20
hermelijn 14
hirneola auricula-judae 8
Hoekstrapark 19, 20
Holverda, Wout 24
hooibeestje 18
hop 12, 13
Hortus Botanicus Leiden
..... 24
houtpantserjuffer 18
humulus lupulus 12
hygrocybe conica 20

icarusblauwtje.....	18	mycena arcangeliana	8	Seghwaert	3
ijsvogel.....	17	mycena filopes.....	20	slanke anijstrecterzwam20,	
inktvlekkenzwam	8	mycena galericulata.....	8	21	
inocybe flocculosa	20	mycena polygramma	20	slijmzwam	16
inocybe pusio.....	20	myxomyceten	16	Smits, Anke	17, 26
inocybe rimosa	20	natuurtuin.....	17	Sonneveld, Nel	18
IVN.....	26, 29	nectria cinnabarina	8, 20	Spectrumsingel.....	20
Jong, Annet de	6, 7, 25	nestkasten	3	Speel, Frank	25, 27
Jong, Taeke de.....	34	Noord-Aa	15, 16, 17	sperwer.....	14, 15, 16
Jonge, Sinie de.....	19	Noordhove	3	spreeuw	14, 15
Kaathoven, Eric van	25	Noordhovense Plas	15	staartmees.....	15
karpatenklokje	11	Odé, Boudewijn	23, 24	stadsvogelprijs.....	3
keep	14	oehoe.....	20	Stadsvogelprijs 2008	27
kerkuil	20	Oosterheem.....	3, 10, 13	steenraket.....	10
Kester, Tilly.....	10, 25	oranjetipje	17, 18	stijf ijzerhard	11
Ketting, Marianne	30	paardenbijter.....	18	stobbenzwammetje.....	8
klein fakkelgras.....	11	paarse knoopzwam	16	streepsteelmycena	20
klein geaderd witje.....	18	paarse schubwortel	11	tandzaad.....	10
klein koolwitje	18	paarssteelspleetvezelkop20,		tongvaren.....	10, 12, 13
kleine karekiet.....	14	21		torenavk	14
kleine vos.....	18	Palenstein	11	trametes gibbosa	8
kleine vuurvliinder.....	18, 19	paxillus involutus	20	trametes versicolor	8, 20
KNNV	25, 29	Pelkman, Gerrit.....	7	tremella mesenterica	8
knoopkruid	10	peziza spec.....	8	tricholoma argyraceum....	20
knoopzwam	16	pholiota mutabilis.....	8	tricholoma populinum	20
kokmeeuw.....	15	pimpelmees	16	tureluur	17
konijn	22	pitrus	9	tweekleurige vaalhoed.....	20
koolmees	16	platte tonderzwam	7, 8	variabele waterjuffer	18
koperwiek.....	14, 15	pluteus cervinus.....	8	verbena bonariensis	11
krakeend.....	15	pluteus romellii.....	20	Vestia.....	3, 27
kransgras.....	11	polypogon viridis.....	11	viervlek	18
kroontjesknotszwam	14	populier.....	16	vijg	22
kruiszwam	20	populieridderzwam ...	20, 21	Vinexvogels	3
laccaria laccata	8, 20	Prielenbos.....	14, 15, 16, 20	vingerhoedje	20, 21
lactarius hortensis.....	8	Priona-tuinen	30	vink	14
laetiporus sulphureus	8	psathyrella spec.....	8	visarend.....	14
landkaartje	18	psilocybe fascicularis.....	8	Visie Stadsecologie, 2008 –	
lantaarntje	18	putter.....	14, 15	2015	25
lathraea clandestina	11	radijsvaalhoed s.l.....	20	vlaamse gaai	22
lenzites betulinus	20	ransuil	14, 15	vlier	9
Leroy.....	3	reuzenzwam	8	vlokkige vezelkop	20, 21
Leyens	18	rhytisma acerinum	8	Vogelwerkgroep.....	27
Liefde, Wim de.....	11, 34	Ridder, Joke de	9	Vogelwerkgroep Zoetermeer	
Londo, Ger.....	24	riet.....	10	3
lycogala epidendrum	8	rietgors.....	14	vogelwikke	10
lysimachia thyrsoflora	11	Rijksherbarium.....	24	Vooys, Rob	27
maaien van de graslanden		ringelwikke	10	Vos, Johan 9, 11, 12, 17, 23,	
.....	17	rode klaver	19	24	
maarts viooltje	10	roepende waterral.....	14	vroege glazenmaker	18
mannetjesvaren	10	Rokkeveen.....	3	vuurgoudhaan.....	17
Meerzicht	3	rondsporig oorzwammetje .	8	vuurgoudhaantje.....	17
Meerzichtlaan	23	rood cypergras.....	11	vuurjuffer.....	18
mees	15	roodborst	16, 22	vuurmelkzwam.....	7, 8
melanoleuca polioleuca ...	20	roodborstje.....	15	VWZ.....	29
Mennema, Jaap	24	roodborsttapuit.....	15	VZZ.....	25
merel.....	15, 22	roodporiehoutzwam	8	waterhoen.....	14
meripilus giganteus.....	8	rookzwam	8, 20, 21	waterhoenkuiken	14
moeraswederik	11	rostraria cristata.....	11	watermunt.....	10
mosappel	19	schaafstro	10	waterpeper.....	10
Mostert.....	3	Schuinesloot	31	waterral.....	15, 16, 17

watersnip	15	winterkoninkje	15	Zonnenberg	7
waterspreeuw	22	wintertaling	15	Zoogdiervereniging VZZ..	25
Weeda, Eddy	12	witte bultzwam	8	zwaan	15
week oorzwammetje	8	witte klufzwam	20	zwarte klufzwam	20, 21
Wely, Peter van	7, 17	<i>witvlakvlinder</i>	19	zwarte zwaan.....	15
Westerpark . 7, 9, 10, 11, 12, 13, 17		wolfspoot	9	zwartsprietdikkopje	18
Westhoff, Victor	24	xylaria hypoxylon	20	zwartwitte veldridderzwam	20
Westpunt.....	7	zanglijster	14	zwartwordende wasplaat 20, 21	
wezel.....	14	zeegroene rus.....	10	zwavelzwam	8
wilde eend.....	22	zilveren ridderzwam... 20, 21		zwerminktzwam	8
wilg.....	16	Zoetermeerse Plas	17		
wimperzwam.....	16	Zonderwijk	3		
		Zonderwijk, Piet.....	24		